

Йордан Йовков

Обикновен човек
Драма в четири действия

Лица

Аничка
Александър Струмски
Борис Бранков
Боров
Рашко
Стаменка
Любен
Жени
Госпожица Малчева
Николачко
Пончев
Госпожа Антонина
Павлина
Съдебен следовател
Полицейски агент
Шофьорът на Струмски

Първо действие

Малка едноетажна къщичка, ниска, продълговата, с бели стени, сред широк двор. Отпред, по към лявата страна, е изнесена обуцар ска маса, отстраняваща – етажерка, по която са наредени калъпи, обуца, кожи. Виждат се надписи: „Обуцар“, „Лепим галош“ и др. Надясно от масата – врата за в къщи, два прозореца със саксии цветя, а долу под тях – проста дървена пейка. Още по-надясно, към края на къщата – врата за кухнята.

Рашко и Любен работят. До Рашко, подпряно до стената, се вижда заковано на дъска обявление: „Дава се под наем...“

РАШКО. Криза, криза... Всеки с кризата се оправдава. И който има, и който няма, се оплаква. Николачко взема наем от четири дюкяна, пенсия има, и той за криза ще ми разправя... *(Помълчава.)* Ти не му ли каза, че подметките струват 85 лева, не 75?

ЛЮБЕН. Казах му, майсторе.

РАШКО. А той?

ЛЮБЕН. Не давам, кай, повече. Криза има сега.

РАШКО. Ще му дам аз нему една криза, само да го видя. Разбирам да ми отбие от цената, ако материалът беше слаб, ако работата не чинеше. А я да каже той, де другаде е видял таква работа? Всички ми казват: чудесно работите, бай Рашко, защо не рекламирате? *(Престорено скромно.)* Какво ще рекламирам, аз не обичам да се хваля. Тя стоката, дето се казва, сама се рекламира; обувката я гледаш стегната, прибрана, ще речеш – малка, а вътре кракът свободен, пружинира... *(Въодушевено.)* Да! Трайност, гъвкавост, практичност! Марка „Слон“!... *(На Любена.)* Намокри обувката и тогаз я чукай...

ЛЮБЕН. Намокрих я, майсторе.

РАШКО. *(продължава.)* Аз не рекламирам, аз само казвам: „Милостива госпожо: улица Цибра, № 53.“ – Толкоз. Който обича, да запоява. *(Чука; след късо мълчание.)* Значи: криза има – тъй каза бай ти Николачко, а?

ЛЮБЕН. Тъй, майсторе.

РАШКО. Ще му дам аз нему една криза. Тез десет лева няма да му ги оставя, ще си ги взема. О-хо! Ще си ги взема и още как!

Боров излиза от къщи с ръчна чанта и дохожда към Рашко.

РАШКО. Какво решихте, г-н Боров? Заминавате ли?

БОРОВ. Заминавам само аз, Аничка ще остане още два-три дена. То по-добре беше да си я вземех, аз и затуй додох, но какво да правя – примоли ми се да остане, та да види какво ще ѝ отговорят от министерството. То досега като не я назначиха, надали ще я назначат вече...

РАШКО. Мъчно стават тез работи. Обещават, а не изпълняват.

БОРОВ. Тъй е. Но нека отиде да попита още веднъж, та да си отземе и да си доде у дома. Колкото за наема, аз ѝ оставих пари, тя ще ви плати.

РАШКО. Лесно е то.

БОРОВ. Аз пък трябва да си ходя, че ме чака работа. И да ти кажа ли, не ме съдржа тук. Аз като не си ида на лозето, ама има-няма работа, не мога. Като поработя, като походя, тогаз ям добре и сънят ми е сладък. Тъй сме ний в провинцията.

РАШКО. Тъй е, тъй. О, я ми дай и на мене такъв живот! Тук на какво прилича? (*Радостно.*) Ето я Аничка... (*Аничка иде откъм къщи, като туря ръкавиците си.*) Е, Аничке, ще идеш ли на гарата да изпратиш баща си?

БОРОВ. На гарата няма да доде, какво ще прави на гарата.

АНИЧКА. Ще го изпратя до трамвая. Аз ще ходя в министерството.

БОРОВ. Сега да вървим. Сбогом, майсторе!

РАШКО. Сбогом! На добър час! (*Боров тръгва да излезе.*) Аз пък приготвих обявлението.

АНИЧКА (*обръща се*). Какво обявление?

РАШКО. За стаята. Нали трябва да се даде под наем. Ето (*показва обявлението*), пригответил съм го.

АНИЧКА. А, бай Рашко! Като замина, тогаз. Не искам сега да ми влизат хора в стаята. Не искам, не! Пък и може и да остана, не се знае. Толкоз пъти съм ходила в министерството, но никога не съм била тъй весела. И хубав съм съм сънувала. Нещо ми казва, че работата ще стане.

РАШКО. Е хайде де!

АНИЧКА. Обявлението няма да го туряш.

РАШКО. Няма, няма.

БОРОВ. Аничке, да вървим.

АНИЧКА. Сега, тате. (*На Павлина, която влиза и носи скъсани детски обувки.*) Добре, че ме срещаш с пълно, та да ми върви...

ПАВЛИНА. Аничке, че ти прилича таз рокля! Аничке, че си хубава! Постой де, постой.

АНИЧКА. Бързам, бързам... (*Излиза.*)

ПАВЛИНА. Бай Рашко, на да ми направиш тез обуца! (*Слага обуцата на масата.*) На детето са... Какво е туй обявление? Какво се дава под наем?

РАШКО. За стаята на Аничка е. Аничка си заминава.

ПАВЛИНА. Заминава ли си?

РАШКО. Сега заминава баща й, а тя ще заmine след два-три деня. Какво да прави момичето, студентка беше, свърши, а работа не може да намери. Пък и баща й не е богат човек да й праща пари. Беден човек, пенсионер... (*На Пончев, който, влязъл след Павлина, стои малко настрана.*) О, Пончев! Ела де, ела седни...

ПОНЧЕВ (*пийнал*). Не мога да седна аз при вас, че моите мисли са крайни... (*На Павлина.*) Павлинке, гълъбче, що не ме вземаш ма?

ПАВЛИНА. Умряла съм за тебе. Малко са ми две деца и майка на главата, че да храня и мъж без работа. (*На Рашка, който оглежда обувките, донесени от нея.*) Хубаво да ги направиш, бай Рашко, здравичко...

РАШКО. Хубаво, здравичко... На кого не съм направил хубавичко и здравичко. А не плащат. На, Николачко за едни подметки – и то какви подметки я! – от осемдесет и пет лева десет ми отби.

ПОНЧЕВ. Николачко е багабонтин... експлоататор... крадец! (*С пръст на челото.*) Знам! Туй мога да го докажа.

ПАВЛИНА. Не зная какъв е бай Николачко, но два пъти става вече, кокошката ми щом снесе яйце в курника, доде ида, яйцето го няма...

РАШКО. Да не е лисица?

ПОНЧЕВ. Лисица с два крака.

ПАВЛИНА (*ниско, предпазливо*). Бай Николачко е. Сварих го, като излизаше от курника с яйцето в ръка.

ПОНЧЕВ. Николачко е крадец! От кооперациите, дето се строят, краде дъски, греди, тухли. Мошеник!

ПАВЛИНА. Бай Николачко, рекох, аз с четири очи гледам да снесе кокошката прясно яйце, та да го дам на детето си, а ти го вземаш.

РАШКО. А той?

ПАВЛИНА. Тъй ли, каза, ваше ли е? Аз пък рекох, че го е снесла нашата кокошка. На ти го, като е твое.

РАШКО. И не се разсърди, не се докачи?

ПАВЛИНА. Не!

РАШКО. (*поклаща глава учудено*).

ПОНЧЕВ. Николачко да се обеси. Аз ще купя въжето...

ПАВЛИНА. Г-н Борис иде.

Влиза Борис Бранков усмихнат, облечен бедно: сако от един цвят и панталони – от друг. Носи голям букет.

БОРИС. Добър ден! Добър ден! *(Иска да влезе.)*

РАШКО. Няма я Аничка, Аничка излезе.

БОРИС *(връща се)*. А-а, г-жа Павлина... Добър ден! *(На Рашко.)*
Няма ли я Аничка? Де отиде?

РАШКО. В града. Отиде да изпраща баща си. Баща ѝ заминава, пък Аничка ще остане още някой ден. Тя, Аничка, нали знаеш, все около назначението тича и нищо не излиза. *(Гледа букета.)* Туй за нея ли е? По случай заминаването ѝ, сиреч... А-а-а. Много хубав...

ПАВЛИНА. Заслужава. Като бъде за Аничка, заслужава...

ПОНЧЕВ. Здравей, другарю!

РАШКО. Дай го сам, Борисе. Ще повикам Стаменка да го остави в стаята на Аничка. Дай го. *(Взема букета.)* А-а-а, хубаво нещо, царско, като за сватба... *(Вика.)* Стаменке! Стаменке!

БОРИС. Е, тогаз аз ще дода пак.

РАШКО. Няма ли да почакаш? Аничка ще си доде.

БОРИС. Доде си доде Аничка, аз още много работа ще свърша.

ПАВЛИНА. Г-н Борисе...

БОРИС. Аз след малко ще дода пак.

ПАВЛИНА. Г-н Борисе...

БОРИС *(усмихнат)*. За машината ли? Таз работа аз, нали ви казах, ще я уредя. Моята работа е друга, с друга търговия се занимавам, но ще ви услужа. Една хубава шевна машина, крачна...

ПАВЛИНА. Да, крачна.

БОРИС. Искате от мене, нали? Добре, аз ви гарантирам, че ще я имате.

ПАВЛИНА. Като за мене шивачка, най-добре е крачна машина, наспага се...

БОРИС. Не се безпокойте, таз работа ще я уредя. *(Излиза.)*

СТАМЕНКА *(иде откъм кухнята; строго)*. Що ме викаш?

РАШКО. Тури, Стаменке, тоз букет в стаята на Аничка. Борис ѝ го донесе. *(Дава ѝ букета.)* Наш Борис не е от много учените, от префине-ните, ама и той за дипломацията яко държи. Ех, любов! *(На Стаменка.)* И ти да беше млада, и аз щях да ти купувам таквиз букети.

ПАВЛИНА. О-о-о! Бай Рашко!... *(Смее се.)*

СТАМЕНКА. Ти май много приказваш. Да не си ходил в кръчмата?

РАШКО. Кой, аз? Не съм.

СТАМЕНКА. Колко пари имаш, дай ги тука. *(В едната ръка държи букета, с другата посяга да бръкне в джеба на жилетката му.)* Дай колкото пари имаш.

РАШКО. Чакай де... Имам 75 лева, сега ги взех за едни подметки от Николачка. И той десет лева ми отби. На ти ги! *(Брои парите в ръката ѝ.)*

СТАМЕНКА. Ще ходиш да пиеш на кръчмата, пък аз да се чудя кое как да купя. Ела, Павлино, ела да влезем вътре.

ПОНЧЕВ *(ниско)*. Това е насилие!...

Г-ЖА АНТОНИНА *(зад тях, с дебел мъжки глас)*. Какво е туй? Какви са тез букети?

Пончев настрана отдава чест по войнишки.

ПАВЛИНА. От г-н Борис е, за Аничка.

СТАМЕНКА. Елате, г-жа Антонина, да влезем.

ПАВЛИНА. Аничка си заминава.

Г-ЖА АНТОНИНА. Знам, знам. Аничка и Борис всяка вечер до един часа приказват под прозореца ми и не ме оставят да спя. Нека вървят, където искат. Вий, Павлино, защо се карахте вчера с Николачка, видях ви. Г-жа Ангелова имала още един удар, не е добре, на умирање била. А знаете ли, че снахата на баба Димка избягала при майка си?

ПАВЛИНА. Кога е избягала? Я кажете, г-жа Антонина.

СТАМЕНКА. Елате да влезем вътре. *(Тръгват към кухнята.)*

Г-ЖА АНТОНИНА *(поглежда към улицата)*. А там пък един автомобил от отзарана седи. Повредил се, не могат да го направят.

ПОНЧЕВ *(зад гърба на г-жа Антонина)*. Антропофаг! Кинг-Конг!

РАШКО. Пончев, мирен стой, да не закачаш народа. *(Пончев тръгва към градината.)* Иди, иди да си полегнеш. *(Започва да си пее нещо.)* Ето го и бай Николачко иде. За вълка приказваме, и вълка в кошарата.

НИКОЛАЧКО. Кой е приказвал? Какво е приказвал?

РАШКО. После ще ти кажа. Ти най-напред, бай Николачко, да ми дадеш десет лева: подметките струват не 75, а 85 лева. Тъй приказвахме.

НИКОЛАЧКО. Добре де. На ти десет лева. *(Дава му 10 лева.)*

РАШКО. Току рекли: бай Николачко лош, бай Николачко

скъперник. Не е вярно.

НИКОЛАЧКО. Кой казва, че съм лош?

РАШКО. Павлина. Ей я там, в кухнята.

НИКОЛАЧКО (*сяда*). Ний с Павлина имаме разправия за една водосточна тръба. Тръбата е моя. Кога вали дъжд, от нея пръска в двора ѝ, срещу вратата ѝ.

РАШКО. Е, че то... не е хубаво. Право срещу вратата.

НИКОЛАЧКО. Тя иска да отрежат таз тръба, заявление даде. Добре, но аз съм имал сервитутно право. Не може. (*Съглежда обявлението.*) Какво даваш под наем?

РАШКО. Нашта квартирантка, Аничка, не можа да си намери работа и ще си отива в провинцията. За нейната стая съм приготвил туй обявление.

НИКОЛАЧКО. Падат наемите, падат. Казват, че съм вземал много наем от дюкяните. Нищо не вземам, всичко отива за данъци. И все пак ще трябва да дигна втория етаж. Три години как съм хвърлил първата плоча, да стои тъй недоправено не бива. А тръбват пари.

РАШКО. Имаш, бай Николачко, не е да нямаш.

НИКОЛАЧКО (*поклаща глава*). Много пари тръбват.

ПАВЛИНА (*излиза от кухнята*). Ха! бай Николачко бил тук!

Излизат и Стаменка и г-жа Антонина.

НИКОЛАЧКО. Павлино, ти какво си се оплаквала от мене? Тръбата не може да се реже, имам сервитутно право.

Г-ЖА АНТОНИНА. Не е за тръбата, а за яйцата, дето ѝ ги вземаш от курника.

НИКОЛАЧКО (*скача*). Какви яйца? (*На Павлина.*) Ти ли пълниш махалата с приказки? Ти ли дрънкаш? Лъжеш! Лъжеш! Не знаеш ли как беше?

ПАВЛИНА. Знам, знам. С очите си видях.

НИКОЛАЧКО. Да не си ми продумала вече! С хора като тебе не искам да имам работа. Ти ако беше добра, с мъж щеше да се видиш.

ПАВЛИНА. Бай Николачко... Да мълчиш, дърто харо!...

Г-ЖА АНТОНИНА. Я не се карайте... Не викайте... Павлино, мълчи, трай!

РАШКО. Аничка иде. (*Аничка влиза замислена.*) Аничке, я да помириш тия хора да не се карат.

АНИЧКА *(без да каже нещо, отива и сядна на пейката)*. Ох, отчаяна съм, не ми се живее... Искам да умра! *(Изведнъж закрива очи с ръка и заплаква.)*

ПАВЛИНА. Аничке, какво има?

Г-ЖА АНТОНИНА. Какво е станало?

АНИЧКА *(с плач в гласа си)*. Как не ги досрамя тия хора да ме лъжат! Да съм мъж, не зная какво бих направила!

ПАВЛИНА. Шест месеца я лъжат, че ще я назначат.

РАШКО. Аничке, че ти сега излезе, кога отиде в министерството?

АНИЧКА. Не ходих в министерството. Срещнах началника, при когото отивах.

РАШКО. Ха! Какво ти каза?

АНИЧКА. „Няма нищо още, г-це, елате пак през горната неделя.“ Разбирам да ми откажат, да са искрени и направо да ми го заявят: „Няма да ви назначим!“ Но да ме лъжат, да се подиграват с мене – това е низко!

ПАВЛИНА. Тъй са те. Ситият на гладния не вярва.

Г-ЖА АНТОНИНА. Не говори тъй, Павлино. И ония, дето искат служба, и те не са малко, кому преди... *(Гледа към улицата.)* Оня автомобил още стои. Не могат да го направят още.

РАШКО. Аз им дадох едни клещи да си послужат, да не ми отмъкнат клещите.

Г-ЖА АНТОНИНА. Гледай каква дама слезе от автомобила. Какви жълти коси, трябва да са оксигинирани.

ПАВЛИНА. С лорнет гледа. У-у, важна...

Г-ЖА АНТОНИНА. Ела, Павлино, ела да я видим. *(Излизат.)*

НИКОЛАЧКО *(гледа към улицата)*. Кои ще са тез хора? Нов автомобил... Хубав автомобил... *(Излиза.)*

РАШКО. Не се отчайвай, Аничке. Тя ще се нареди.

АНИЧКА. Няма да си отида у дома... Не искам да се погребя в провинцията. Да сея в къщи и да чакам да доде някой да ме вземе. Не! Аз искам да работя, да съм сред живота, да бъде полезна... От малко-малко да съм полезна, да има смисъл, че живея. Искам да съм човек, не само жена... Няма да си отида! Обещах на тати, но няма... Ще стоя тук...

РАШКО. Отчайване не трябва, туй е главното. Сиреч от лошо по-лошо има.

Влиза Струмски, облечен в елегантен спортен костюм. Той се отправя към Рашко, но непрекъснато поглежда към Аничка.

СТРУМСКИ. Ето ви клещите, драги. Благодаря ви.

РАШКО. Направихте ли автомобила?

СТРУМСКИ. Направихме го. Хубави улици имате вий, няма какво да се каже. Турски гробища. Ако сега, лятно време, не може да мине кола, кой знай какво е пък през зимата.

РАШКО. През зимата? През зимата е като... море.

СТРУМСКИ. Великий, тихий океан. С кокили трябва да ходите... Какво се е замислила госпожицата? Дъщеря ли ви е?

РАШКО. Не, квартиранка.

СТРУМСКИ. Болна ли е?

РАШКО. Безработна. Все обещават да я назначат на служба, а не я назначават.

СТРУМСКИ. А, само това ли е? Г-це... *(Пристъпва към Аничка.)* Г-це, аз мога да ви бъда полезен, на ваше разположение съм.

АНИЧКА *(гледа го учудена)*.

СТРУМСКИ. Мога да ви услужа... Но извинете... *(Кланя се.)* Александър Струмски, директор на банка.

АНИЧКА. А! *(Подава му ръка.)* Приятно ми е.

СТРУМСКИ. За такива дреболии не трябва да скърби едно хубаво момиче като вас. Работа? Ако искате работа, може да я имате веднага, нищо по-лесно от това.

АНИЧКА. Но как? *(Вълнува се.)* Моля ви се...

СТРУМСКИ. Ние откриваме голяма банка. Собствено, банката е моя, капиталът е мой. Аз виждам *(заглежда се в Аничка)*, че вие можете да бъдете добра чиновничка. Знаете ли да пишете на машина?

АНИЧКА. Да, зная... *(Неспокойно.)* Но аз зная да пиша само на „Адлер“...

СТРУМСКИ. Тъкмо тая машина имаме. И тъй, да не се простираме: аз ви назначавам, т.е. банката ви назначава, за машинописка. Ще имате три хиляди лева месечна заплата.

АНИЧКА *(развълнувана)*. Ах!... Вий се шегувате... Кажете, че не се шегувате...

СТРУМСКИ *(гледа я усмихнат)*.

АНИЧКА. Може ли? Вярно ли е? Аз ще работя добре. Да, ще се трудя... Вярно ли е?

РАШКО *(изправя се учуден)*.

СТРУМСКИ *(изважда от портфейла си картичка и я подава на Аничка)*. Ето тук имате адреса на банката. Елате в понеделник, за да

заемете длъжността си.

АНИЧКА. Да, ще дода. Ах, много ви благодаря... много ви благодаря...

СТРУМСКИ. Моля, моля... Ах, да... кажете ми името си? Как се казвате?

АНИЧКА. Аничка... *(Поправя се.)* Ана Петрова Борова.

СТРУМСКИ *(записва името и и прибира портфейла)*. Благодаря.

РАШКО. Г-не, вие извършихте... направихте голяма добрина... Извършихте едно свято дело...

СТРУМСКИ. Е, драги, много ме хвалиш. Не струва. Това, което направих, едно време беше благодеяние. Сега е дълг.

АНИЧКА. Благодаря ви. Много ви благодаря.

СТРУМСКИ. Ето какво значи да имате разкопана улица.

РАШКО. ...та да се чупят автомобилите на богатите.

СТРУМСКИ. Ако обичаш, тъй да е, драги. На всеки случай, като доходме до вас, автомобилът спря и повече не поиска да върви. Аргоро, г-це. Забравих да ви кажа, че вие ще имате и безплатна квартира. Най-горния етаж на зданието, в което се помещава банката ни, сме предоставили за жилище на нашите чиновници. От тях искаме работа, но гледаме да им осигурим и добри условия за живеене.

РАШКО. Е, по-хубаво от туй... здраве!

СТРУМСКИ. Вие също ще имате там една хубава слънчева стая. Може да я заемете, когато искате...

АНИЧКА. Значи... трябва да се пренеса.

СТРУМСКИ. Да.

РАШКО. Нищо, нищо, Аничке. Г-не, как да се случи да минете оттука...

Г-ЖА ЖЕНИ *(отдалеч)*. Саша! Какво правиш!

СТРУМСКИ. Сега, сега, Жени. Една минута. *(На Рашко и на Аничка)*. Довиждане. Не ме изпращайте, останете си тук. Довиждане.

РАШКО И АНИЧКА. Довиждане... Довиждане...

СТРУМСКИ. Ето, Жени, ида.

Г-ЖА ЖЕНИ. Защо се бави толкоз? Какъв е тоя разговор? *(Вижда Аничка.)* А-ха! *(Гледа Аничка продължително, след туй обръща лорнетата си към градината.)* Широк двор. А какъв е оня индивид, легнал под дървото, спи ли? Ще настине.

РАШКО. А, нищо не му става. Той е Пончев, той тъй си спи...

Г-ЖА ЖЕНИ. Саша, да вървим. *(Излизат.)*

АНИЧКА *(скача от радост)*. Ах, боже, боже... Назначена съм!...

Назначена съм! (Вика.) Како Стаменке! Като Стаменке! (*На Павлина и г-жа Антонина, които се връщат.*) Елате! По-скоро! Радост имам. Голяма радост!

ПАВЛИНА. Какво, Аничке, какво?

СТАМЕНКА (*дотичва от къщи*). Какво стана?

АНИЧКА (*сяда на пейката*). Ах, боже, боже... не зная съм ли е, или истина... Тъй неочаквано стана всичко туй. А пък аз бях си прибрала багажа да си ходя.

Г-ЖА АНТОНИНА. Момиче, какво имаш ти?

АНИЧКА. Намерих си работа... Назначена съм...

РАШКО (*върща се, след като е изпратил Струмски*). Аничка е назначена в една банка. С три хиляди лева заплата.

ПАВЛИНА. Три хиляди!

Г-ЖА АНТОНИНА. Как?

РАШКО. Господинът, дето беше тук, с автомобила, той я назначи. Той бил директор на банка.

СТАМЕНКА. Аничке, истина ли е?

АНИЧКА. Да, да...

Г-ЖА АНТОНИНА. Нищо не разбирам. Как тъй отведнъж ще те назначат... с три хиляди лева... Тоя човек... Какъв ще е тоя човек...

ПАВЛИНА. Видя хубавото момиче, ще го назначи ами.

РАШКО. И на мене ми се видя малко...

АНИЧКА. Не искам да приказвате тъй! Не е истина. Той е благороден човек. Как говори, какви разбирания има... Аз бих желала такъвиз хора да има повече на света. Тогаз бедни и нещастни щеше да има помалко.

РАШКО. Значи, добър човек.

АНИЧКА. Разбира се.

Г-ЖА АНТОНИНА. Чудно. Много чудно.

АНИЧКА. Само едно лошо: ще трябва да ви напусна. Како Стаменке, ще трябва да ви напусна.

СТАМЕНКА. Как да ни напуснеш?

АНИЧКА. Ще трябва да живея в банката. В горния етаж имало стаи и там живеели всичките чиновници. Директорът каза, че искали да се грижат за чиновниците си, да облекчат живота им. Това е хубаво, така трябва да бъде. Но аз ще трябва да ви напусна. Мъчно ми е... а ще трябва да ви напусна...

СТАМЕНКА. Е, Аничке, щом трябва...

РАШКО. Нищо, нищо, Аничке. Ти нас не гледай, ти да си добре.

(Стаменка влиза в къщи.)

Г-ЖА АНТОНИНА. Чудно, много чудно! Павлино, да си вървим, че откога сме тука. *(Тръгва си.)*

ПАВЛИНА. Сега, г-жа Антонина. Аничке, че пак ще си приказваме, нали?

АНИЧКА. Разбира се, разбира се. *(Павлина излиза.)*

НИКОЛАЧКО. Г-це, един въпрос: не можахте ли да разберете тази банка дава ли заеми и, главно, лихвата каква е. Защото, знайте, има банки уж дават с ниска лихва, а като ви турят такси, комисиони, застраховки – отиде, та се не видя. Таз, вашта банка, каква е?

АНИЧКА. Бай Николачко, че аз още не съм постъпила... Аз още нищо не зная.

РАШКО. Их, бай Николачко... Много бързаш.

НИКОЛАЧКО. Питам.

СТАМЕНКА *(носи букета и го подава на Аничка)*. Борис ти го донесе.

АНИЧКА. Ах, колко е хубав!

РАШКО. Беше по случай заминаването, а стана по случай назначението.

СТАМЕНКА. И писмо имаш. *(Подава ѝ писмото.)* Рашко, Любене, елате да хапнете, сложила съм ви закуската.

АНИЧКА. Како Стаменке, занеси букета... *(Започва да чете писмото. Лицето ѝ малко по малко става сериозно.)*

НИКОЛАЧКО. Е, като е тъй, да си ходим... *(Излиза.)*

РАШКО. Аничке, ти си чети писмото, а ний ще идем да похапнем. Хайде, Любене! *(Влизат с Любена в къщи.)*

БОРИС *(влиза)*. Аничке, здравей! Не мога да те намеря, втори път дохождам. Да поседна малко, че съм уморен. От пет часа съм на крака, ако се събере колкото съм извървял, има сто километра. Уф, горещо... Какво четеш? Е, Аничке, то тука било цяло чудо, г-жа Антонина ми разправи. Ти си била назначена. Защо го късаш? Какво е туй, дето го късаш?

АНИЧКА. Твойто писмо. *(Изправя се гърбом към него.)*

БОРИС. Мойто писмо? Защо... такава... в мойто писмо няма нищо...

АНИЧКА. Няма нищо ли? Обясняваш ми се в любов, правиш ми предложение за женитба и казваш, че нищо нямало. Аз не очаквах това от тебе. Сърдита съм.

БОРИС *(смутен, несъзнателно прави движение в ръка около яката*

си). Но, Аничке... такава... как да ти кажа... това е сериозно. Аз, вярно е, ти писах, защото се стеснявах и тъй ми беше по-лесно да го кажа. И сега съм готов да ти го кажа... Не мога да се изразявам, ще ти го кажа, както мога. Аз, Аничке... такава... съм сторил намерение да си свия и аз свое гнездо... Време е вече, решил съм го. Ти ако нямаш нещо против, ако си съгласна... ако си съгласна, Аничке, да станеш моя жена... Търговията ми върви, материално съм добре... Време е... Майка ми е на същото мнение...

АНИЧКА. Стига, стига. Ще се разсърдя повече.

БОРИС. Но, Аничке, аз говоря сериозно... предложението ми е сериозно.

АНИЧКА. Сериозно? Добре тогаз – и аз ще ти отговоря сериозно. *(Помълчава.)* Но как можа да помислиш подобно нещо? Навярно... аз се държа свободно с познатите си и това... Не, не мога, не! Това е въпрос на чувства. И главното – не мисля да се женя. Да, не мисля да се женя.

БОРИС. Аничке, аз очаквах.

АНИЧКА. Не, не мисля да се женя. Особено сега. О, сега аз искам да съм си свободна!

БОРИС. Аничке, моля ти се... такава... помисли...

АНИЧКА. Не, казах вече. Не мисля да се женя. Това е моя отговор. И повече да не говорим за това, инак ще си отида.

БОРИС. Добре, Аничке... щом такава... Добре...

АНИЧКА. Така. Това се свърши, значи. Сега *(сяда близо до Бориса.)* ... Сега можем да си поприказваме като приятели. Е, ти знаеш ли, че съм назначена? И служба имам, и заплата, и квартира! И как стана? – Изведнъж! Просто – да не вярваш. Да, свърши се... Но ти не се радваш...

БОРИС. Радваме се, Аничке.

АНИЧКА. Не, не се радваш. *(Помълчава.)* Но най-после ти не трябваше да забравяш какви са моите разбирания за женитбата. Нали сме говорили? *(Замечтано.)* Моя мъж... моя бъдещ мъж... О, той не ще е обикновен човек! Той трябва да е извършил нещо велико, полезно. Да се гордея, че съм негова другарка. И после...

БОРИС. И после?

АНИЧКА. Аз това само си го мечтая... Да е красив, с открито чело, с буйна, гъста коса. Така... да прекарвам пръстите си през косата му. Да е благороден, умен...

БОРИС. Разбирам, Аничке. Ех, какво да правя, аз не мога да бъда... Сега ми е ясно...

АНИЧКА. Но, аз не го казвам на тебе. *(Помълчава.)* Ако беше дошел по-рано, щеше да видиш Струмски. Интересен човек. Знаеш ли какво ми каза за назначението ми? По-рано, казва, това беше благодеяние, сега е дълг. После, той мисли, че трябва да се полагат повече грижи за чиновниците. Не гледа само за печалби, както виждаш. Ето човек!

БОРИС. Колко лесно вярваш, Аничке...

АНИЧКА. Как лесно вярвам?

БОРИС. Мислиш си нещо, то е в тебе, а ти вярваш, че и всъщност е тъй.

АНИЧКА. Искаш да кажеш, че се увеличам?

БОРИС. Много отрано се радваш. Не дочакваш да видиш какво ще се случи.

АНИЧКА. Вярно е. Аз еднакво се радвам и на туй, което си мечтая, и на туй, което е действителност. То е затуй, защото повече вярвам на доброто, отколкото на лошото. Аз и към хората съм доверчива. Все пак аз не се забравям: каквото и да върша, аз зная какво правя.

БОРИС. Ти си разумна, Аничке, но по-добре щеше да бъде да не приемаше тая служба в тая банка. Там е друга среда, други хора. Аз ги познавам.

АНИЧКА *(весело)*. А, ти ревнуваш?

БОРИС. Кой, аз? Защо ще ревнувам?

АНИЧКА. Колко добре те познавам! Слушай, Боро, обеща ми, че подобни писма няма вече да ми пишеш.

БОРИС. Но то е сериозно, Аничке...

АНИЧКА. Не, ще се разсърдя. И после, не мисли, че като ставам чиновничка, ще изменя отношенията си към тебе. Ний ще бъдем пак приятели. При кого ще отида, като ми остане свободно време? – При тебе. Наедно ще ходим на кино, на екскурзии. Както сега...

БОРИС. Добре, Аничке... благодаря ти. Пак ще ти кажа: помисли и ще видиш, че не трябва да ми отказваш. Аз съм добре, търговията ми напредва. За друго аз... как да кажа... но за работа ме бива. Аничке, ако ти се съгласиш, ако станеш моя жена, аз чудеса ще направя...

АНИЧКА. Ти почваш отново. Тогава аз ще си отида.

БОРИС. Добре, да не говорим. *(Става и се разхожда.)* Аничке, не можах да видя баща ти, той си заминал. Е, ти сега ще се преместиш в нова квартира. Виж какво, Аничке, ако ти на първо време имаш нужда от пари, не се стеснявай, аз мога да ти услужа.

АНИЧКА. Не, благодаря.

БОРИС. Ако имаш да си купуваш нещо, да те придружа по

магазините да не те излъжат, аз разбирам.

АНИЧКА. Нищо няма да си купувам. *(Гледа към улицата.)* Още един автомобил минава. Много работи има да си купувам, но най-напред трябва да спестя. Някой иде у нас. Кой е тоя?

ШОФЬОРЪТ НА СТРУМСКИ. Моля ви се, тук ли живее г-ца... *(Гледа писмото, което носи.)* Г-ца Анка П. Борова.

АНИЧКА. Да. Аз съм.

ШОФЬОРЪТ НА СТРУМСКИ. Заповядайте... *(Подава и писмото.)*
От г-н Струмски.

АНИЧКА. Ах! От г-н Струмски! *(Отваря писмото и започва да чете. Рашко и Любен, а след тях и Стаменка излизат от кухнята, спират се и любопитно наблюдават.)*

АНИЧКА *(развълнувано)*. Аз трябва да замина още сега. *(На шофьора.)* Моля ви се, почакайте. Ей сега, една минута.

ШОФЬОРЪТ. Да, ще почакам. Колата е готова. *(Излиза.)*

АНИЧКА. Трябва да замина още сега.

РАШКО. Защо? Какво има?

АНИЧКА. Директорът ми пише, че писар ката им се разболяла и аз ще трябва да постъпя веднага. Стаята, където ще живея, била готова. Како Стаменке, ще ви оставя.

СТАМЕНКА. Ех, Аничке. Щом като трябва.

РАШКО. То нищо, Аничке, то нищо. Ти нас не гледай.

АНИЧКА. Но аз не мислех, че ще бъде толкоз скоро. Борьо, защо мълчиш, дай ми някакъв съвет. Какво да правя?

БОРИС. Ще идеш, Аничке, щом те викат. Само че... всичко става много бързо, много необикновено...

РАШКО *(неочаквано трогнат)*. Аничке! Ти си била с късмет. Момиче! Върви ти на тебе. Ти тоя директор като го имаш, не бой се. Какъв човек – учен, богат, то се вижда, че с милионите си играе като нищо. *(Ниско.)* И да ти кажа ли, вижда ми се малко... дръпнат. Тъкмо гъска за скубане.

СТАМЕНКА. Какво приказваш ти! Я мълчи! *(Иска да го отстрани.)*

АНИЧКА. Остави го, како Стаменке.

РАШКО. Искам да ти кажа, Аничке... Извинявай, дето казах за директора, приказката се изтърва от езика ми. Искам да ти кажа, Аничке, да не ни забравяш и нас. Ти виждаш как живеем тук, в крайните квартали. *(Все повече развълнуван.)* Обущарството не върви – ший, чукай, нищо не излиза. Продумай и за мене една дума, Аничке – за портиер ли, за

разсилен ли ще бъде, да излиза там заплатата. Аничке, туй добро го искаш от тебе...

АНИЧКА. Добре, бай Рашко, добре.

СТАМЕНКА (*ниско*). Чиновник ще ми става...

РАШКО. Аничке, няма да забравиш.

АНИЧКА. Няма да забравя, бай Рашко, ще кажа на г. Струмски. Вярвам да ме послуша. (*Мисли, поусмихва се.*) Да, има нещо, което ме кара да вярвам, че ще ме послуша.

РАШКО. Ха да видим, Аничке.

АНИЧКА. Сега да си снема багажа. Борьо, ела. Ний отиваме да снемам багажа.

РАШКО. А, багажа... Любене! Любене, търчи да помагаш на Аничка да снемете багажа. (*Любен отива. Отива и Стаменка.*)

Г-жа Антонина и Павлина влизат. Зад тях – Николачко.

Г-ЖА АНТОНИНА. Какво има пак? Какъв е тоя автомобил?

РАШКО. Аничка заминава.

ПАВЛИНА. Заминава ли?

РАШКО. Получи писмо от директора да иде. Снема си сега багажа.

ПАВЛИНА. Значи, Аничка ще ни остави. Боже...

Г-ЖА АНТОНИНА (*меко*). Аничка можеше да поотложи. Можеше да не бърза толкоз.

ПАВЛИНА. Добре е Аничка, настани се. Ами ний какво ще правим. Заболяха ме очите от това пусто шиене, пръстите си избодох. И пак не можем да се видим с нищо.

РАШКО. Лошо! Лошо!

Г-ЖА АНТОНИНА. Доскоро ми завиждаха и на мене: ти имаш дъщеря, певачка в Кайро, син ти е техник в Марсилия, пращат ти пари. Добре, ами сега ми пишат: мамо, чужденците ги гонят, ще си додем. Ще увиснат на главата ми без работа, та не зная какво ще ги правя.

РАШКО. Лошо! Лошо!

ПОНЧЕВ (*току-що дошел от градината*). От вас човек не може да се оплаче... Павлинке, миличка, мене ли търсиш?

ПАВЛИНА. Ох и ти... Я ме остави!

Излиза Аничка с малък куфар и с пардесю на ръка. Борис носи два тежки куфара, Любен е натоварен, Стаменка – също.

ПАВЛИНА. Аничке, ти си отиваш!

АНИЧКА. Заминавам.

ПАВЛИНА. Ах, Аничке... Тъй си бяхме добре с тебе.

Г-ЖА АНТОНИНА. Толкоз скоро... Защо толкоз скоро?

ПАВЛИНА. Имахме да приказваме, Аничке.

РАШКО. Аничке, помни!

АНИЧКА. Помня, помня. *(На другите.)* Тъй се случи, че трябва да замина набързо. Но аз няма да ви забравя. Мислите ли, че ще ви забравя? Аз се настаних за чиновничка, да не мислите, че се грижа само за себе си. Тогаз вий не познавате Аничка. Аз искам да помогна на всички ви. И обещавам ви, ще ви помогна...

ПАВЛИНА. Тъй, Аничке, тъй!

Г-ЖА АНТОНИНА *(одобрително)*. Добре... добре...

АНИЧКА. Аз ви зная болките, няма нужда да ми ги казвате. Ти, Павлино, имаш нужда от една крачна машина. Г-жа Антонина, вие се безпокоите за сина си и за дъщеря си – как ще намерят работа, като си додат. Пончев, и ти си безработен... Бай Николачко, ти...

РАШКО *(прави бързи знакове, като показва себе си)*.

АНИЧКА. Знам, знам... Бай Николачко, ти имаш нужда от заем за етажа. *(Рашко прави пак знакове.)* Помня, бай Рашко, помня... Сбогом сега! Сбогом, Павлино... Како Стаменке... Бай Николачко... Г-жа Антонино... Бай Рашко... РАШКО. Сбогом, Аничке. *(Държи и ръката.)* Като че изпращам дъщеря си. Мъчно ми е...

АНИЧКА. Сега да вървим. Борьо, ела... *(Тръгват.)*

ПАВЛИНА. Аничке, оставяш ни...

Г-ЖА АНТОНИНА. Ех, няма нищо... няма нищо...

АНИЧКА. Ний пак ще се виждаме! *(Излизат. Всички излизат. Остава само Пончев, след малко до него дохожда Любен. Чуват се сигнали на автомобила. Гласове: „Сбогом! Сбогом! Сбогом, Аничке!“)*

ЛЮБЕН. Сбогом! Сбогом!

ПОНЧЕВ *(маха с ръка)*. Сбогом, Аничке!

Завеса

Второ действие

Кабинет на Струмски. До неговото бюро – друго по-малко с пишуща машина за Аничка. Канапе, кресла, подът постлан с килим.

Сутрин към 9 часа. Рашко, гологлав, взема праха от мебелите. Той е избръснат, остриган, облечен в униформа на разсилен – кафяв плат, с жълти кантове и жълти петлици на яката.

ЛЮБЕН (*влиза с чанта. Облечен е в също такава униформа като Рашко*).

РАШКО. Къде си понесъл тази чанта?

ЛЮБЕН. Отивам на пощата.

РАШКО. Рано е още за пощата. Само гледаш да се откачиш отука и да се разхождаш. Почакай да слезе Аничка, може да ти даде нещо да занесеш. И директорът не е дошел.

ЛЮБЕН. Докато доде директора, аз ще се върна, майсторе.

РАШКО. И после пак ще идеш.

ЛЮБЕН. И после пак ще ида. Че нали тъй правя всеки ден, майсторе.

РАШКО. Много си умен. И току ми викаш: майсторе, майсторе. Четири месеца вече как служим в таз банка, не можа да се отучиш. Майсторе... Какъв майстор те патило? Ще ни чуе някой и ще каже – тез не са чиновници, а обушари...

ЛЮБЕН. Все забравям... бай Рашко.

РАШКО. И бай Рашко не чини. Ако сме сами, иди-доди, може. Но ако има хора, ще ми кажеш: г-н Рашко. Или: г-н Рафаиле...

ЛЮБЕН. Много дълго.

РАШКО. Дълго, но прилично, благородно.

ЛЮБЕН. Г-н Рафаиле...

РАШКО. Какво се хилиш? Хайде върви, където ще ходиш, махай се от главата ми. (*Любен излиза; Рашко продължава да чисти.*)

АНИЧКА (*влиза в разкошен тоалет, със скъпа кожа, която остава на закачалката*).

АНИЧКА. С кого приказваше, бай Рашко?

РАШКО. С Любена. Още съмнало-несъмнало, той на пощата отива. (*Приближава се до бюрото на Аничка, дето тя вече е седнала.*) Аничке, виж таз сметка, дето съм купувал едно-друго за банката. Давал съм

мои пари. Насъбраха се доста, трябва да ми се платят, че нямам.

АНИЧКА (*разглежда сметката*). Кибрит, червен восък, мастило, пера, пликове и т.н., всичко туй разбирам, но що е туй: вали дъжд – 6 лева, вали дъжд – 6 лева, вали дъжд – 6 лева...

РАШКО. Хъм... Нали г-н директора ми каза, кога ходя някъде, да се качвам на трамвай само когато е лошо времето. Е, аз съм писал там, че е валило дъжд и съм дал 6 лева за трамвай.

АНИЧКА. А, туй ли било! (*Смее се.*) Че много често валило дъжд?

РАШКО. Е, там аз не мога да му заповядам. Не съм господ.

АНИЧКА. Добре, бай Рашко. Ще дам сметката на г-н директора.

РАШКО. И, Аничке... Кажи там – да можем да получим и заплата, четири месеца как служим, за двата получихме, а за другите два не сме. Закъсахме я съвсем.

АНИЧКА. Малко търпение, бай Рашко, сега и държавните чиновници не получават редовно.

РАШКО. Не знам... (*Свива рамене и излиза.*)

АНИЧКА (*разглежда книжката на масата си. Струмски влиза тихо и се доближава до нея*).

СТРУМСКИ. Добър ден, моя птичко!

АНИЧКА. Ах, Саша... уплаши ме. Толкоз рано!

СТРУМСКИ. Додох да те видя. Преди да започна работа, преди да вляза, тъй да се каже, в сражението, искам да те видя. Да получа вдъхновение. (*Смееешком сяда до нея и я целува.*)

АНИЧКА. Саша...

СТРУМСКИ. Бързам, но ще остана една-две минути.

АНИЧКА. Къде ще ходиш, Саша? Какво сражение?

СТРУМСКИ. Днес ще покажа какво мога. Днес аз ще нанеса един неочакван, смел, съкрушителен удар. (*Стиска юмрук.*) Нека видят какво мога. Да ме разберат.

АНИЧКА (*плахо*). Саша, какво има?

СТРУМСКИ. Ти се уплаши. Плашливо зайче. Не бой се, нищо опасно няма: днес ще спечеля 300–400 хиляди лева, това е.

АНИЧКА. 300–400 хиляди? Как, Саша?

СТРУМСКИ (*усмихнат; галено*). Обвиняваше ме, че не съм бил работел. (*Заплашва я с пръст.*)

АНИЧКА. Саша, Саша... Кажи, как ще спечелиш тия пари?

СТРУМСКИ (*разхожда се*). Много престо... Много просто. Парите изобщо се печелят лесно, стига да знаеш как. Ето сега например аз какво ще направя днес... Да, много лесно е да спечелиш.

АНИЧКА. Саша...

СТРУМСКИ. У един евреин има 100 хиляди килограма... овес, т.е. не овес, а... фасул – сух боб, проста стока. Е добре, но аз купувам тоя фасул, продавам го още днес, тъй да се каже – на крака, телеграфически, и печеля по 4 лева на килограм...

АНИЧКА. 100 хиляди по 4.

СТРУМСКИ. 400 хиляди.

АНИЧКА. Саша! Най-напред ще изплатим заплатите на чиновниците. Два месеца не са получавали. Бай Рашко ми се оплака.

СТРУМСКИ (*прави недоволен жест. След късо мълчание*). Парите се печелят лесно... Стига да знаеш как... (*Звъни.*) Даа...

МАЛЧЕВА (*влиза*). Заповядайте.

СТРУМСКИ. Дохожда ли някой да пита за служба?

МАЛЧЕВА. Да, дохождаха четирма души.

СТРУМСКИ. Внесоха ли гаранция?

МАЛЧЕВА. Само единият внесе 10 хиляди лева. Другите – не.

СТРУМСКИ. Добре, свободна сте. (*Малчева излиза.*) Да, за какво приказвахме? Да, да... Днес аз като купя ориза от евреина...

АНИЧКА. Какъв ориз?

СТРУМСКИ. Т.е. фасуля. Дявол да го вземе, името му е такова, че не ти се ще да го произнесеш. 100 хиляди килограма по 4 лева печалба – 400 хиляди. Без да стане нужда да го плащам. Без да го дигам дори оттам, дето си е.

АНИЧКА. Не разбирам тогаз, защо тоя търговец не си го продаде сам, защо да не спечели той, а друг.

СТРУМСКИ. Е, там е работата. Тук е тайната. Но ако взема да ти обяснявам, тя е дълга и широка. Аз искам да знаеш едно: че аз не стоя, че аз работя...

АНИЧКА (*замислена, със светнали очи*). Саша, ще ти кажа какво съм си мислила някога, но няма да ми се смееш...

СТРУМСКИ (*гледа я любопитно*).

АНИЧКА. Не трябва да мислим само за себе си, трябва да направим нещо добро, особено сега, в това тежко време. Ходих в квартала, дето живеех по-рано – каква беднотия, Саша!... Обещах да дам нещо за дружеството „Гладно дете“.

СТРУМСКИ. Питаш ме как съм успял да убедя търговеца да продаде овеса... т.е. боба. Обърках го, омагьосах го, пратих му една фалшива телеграма, че уж цените падат.

АНИЧКА. Саша... Нали трябва честно, открито...

СТРУМСКИ (*маха с ръка*). Честност в търговията? Ти искаш нещо да подариш? Колко? Много? Ти ме разоряваш с твоите благодеяния. Но аз ще ти дам, всичко ще ти дам. Не отказвам нищо на моята малка птичка. (*Целува я*). Да вървя. (*Става*.) Отивам и купувам акциите на евреина.

АНИЧКА (*гледа го учудено*).

СТРУМСКИ. Т.е. фасуля. Но има и акции, има и акции... То е друга сделка, с друг евреин, тя трябва да се обмисли добре. (*Звъни. С вид на човек, който е забравил какво е казал*.) Добре да се обмисли...

МАЛЧЕВА (*влиза*).

СТРУМСКИ. Малчева, кажете на касиера да ми даде за личната ми сметка 10 хиляди лева. Да ги тури в един плик и да ми ги даде. Вие ги донесте. Моля!

МАЛЧЕВА. Сега, г-н директоре.

СТРУМСКИ. Трябват ми малко пари за разноски, за гербови марки, такси и т.н. Вземам 10 000, за да донеса 400 000. Аз няма да се бавя много, ей сега ще се върна.

РАШКО (*влиза. На Аничка*). Г-н Борис Бранков иска да ви говори.

АНИЧКА. Сега. Да почака една минута.

СТРУМСКИ. Кой? Твоя приятел ли е? Той още мъкне ли се тук?

АНИЧКА. Саша...

СТРУМСКИ. Ти трябва да скъсаш с него. Аз не искам да го виждам повече тук. Той проявявал подозрително любопитство: отде вземам, отде давам. Да не дохожда тук.

АНИЧКА. Но, Саша... Той е един... обикновен човек, простицък, но добър.

СТРУМСКИ. Не искам да го виждам.

АНИЧКА. Щом искаш... Заради тебе, ще му кажа.

МАЛЧЕВА (*влиза и подава плика с парите на Струмски*). Заповядайте, г-н директоре. Проверете.

СТРУМСКИ (*усмихнат*). Няма нужда, аз ви вярвам.

МАЛЧЕВА. Благодаря. (*Излиза*.)

СТРУМСКИ. Поговори с твоя приятел. Аз ще чакам отатък и после ще дода да ми кажеш. (*Излиза*.)

АНИЧКА (*звъни*). Добре. (*На Рашка*.) Нека доде Борис.

БОРИС (*влиза, облечен в много елегантен пътнишки костюм*). Аничке, здравей! Не можях да замина, без да ти се обадя. Отивам в Германия. Какво ме гледаш? Да, сега го правих тоя костюм, за път. Е, няма що, Аничке, добре съм сега, върви ми търговията. Аз сега имам друга

кантора, много по-хубава. И склад имам. Сега пак отивам в Германия. С аероплан.

АНИЧКА. Нима?

БОРИС. Да, с Луфт-Ханза, ето билета. (*Търси билета, но не го изважда.*) Отивам да продавам сушени сливи и ако успея... Това лято аз спечелих пак от сливи, но от пресни. Спечелих, макар че раздадох на населението безплатно 800 стълби, за да берат сливите с ръце – за да се пази синкавия мъх, той прави сливата прясна, хубава, това се цени в странство. Главното е друго: ще продавам и едно голямо количество тютюн. И ако успея, ако успея, Аничке, аз ставам много богат човек. Да... Най-напред на тебе, Аничке, ще ти купя един много хубав подарък.

АНИЧКА (*хладно*). Няма нужда.

БОРИС. Как? Защо?

АНИЧКА. Не искам нищо. Никакви подаръци.

БОРИС. Но, Аничке... ти защо не си тъй весела, защо ме гледаш тъй? Какво има?

АНИЧКА (*след късо колебание*). Борьо, ти повече не трябва да дохождаш при мене.

БОРИС. Да не дохождам при тебе? Защо? Може ли да не дохождам? Кога не съм дохождал? Аничке, ти знаеш моите чувства към тебе. Каквото и да върша, аз не мога да не мисля за тебе.

АНИЧКА (*прави нетърпеливо движение*).

БОРИС. И сега, като заминавам, пак мисля. Аз искам да спечеля и ще спечеля зарад тебе. Искам да се върна и да ти кажа: „Искай каквото желаш! Всичко ще направя за тебе!“

АНИЧКА. Безполезно е. Ний сме говорили и ти знаеш решението ми.

БОРИС. Ти ще го измениш, Аничке!

АНИЧКА. Никога. Добре ще бъде да не се виждаме вече.

БОРИС. Аничке, ти не говориш от себе си. Друг иска това. Е добре, аз съм длъжен да те предупредя: пази се от тоя човек, внимавай!

АНИЧКА. От кого? От Саша ли? От Струмски?

БОРИС. Да. Аз се движа между търговския свят, аз зная с какво име се ползува той. Искрено те съветвам да се пазиш. Струмски може да ти направи голямо зло.

АНИЧКА. Не е вярно. Ти говориш тъй... Вий говорите тъй от завист, от злоба. Вий не познавате Саша. Саша е тъй чист, тъй благороден! Колко високо стои той над вас... търговците!... (*Гневно.*) И защо

ми говориш всичко туй? С какво право?

БОРИС. Аничке, нали сме... нали сме приятели.

АНИЧКА. Не сме приятели.

БОРИС (*учуден*). Но ти сама каза...

АНИЧКА. Не, между нас и приятелство не трябва да има.

РАШКО (*от вратата*). Г-н Борисе, викат ви долу.

БОРИС. Сега.

АНИЧКА. Ний трябва да бъдем чужди. Всеки да върви по своя път.

БОРИС. Разбирам... т.е. нищо не разбирам. Ето какво ми се случи. (*Прави движение с ръка около яката си.*) Да имах време поне, да не заминавах. (*Отчаян.*) Аничке, всичко разбирам. Всичко разбирам, но те моля да не правиш тъй.

АНИЧКА. Не.

БОРИС. Аничке, аз не вярвам, че си ти. Друг да иска това, както и да е. Аничке, аз все едно, че не съм чул нищо, и ти все едно, че не си казала нищо, а като се върна, тогаз пак ще говорим.

АНИЧКА. Не, Борисе, не настоявай.

БОРИС. Виж какво ми се случи. (*Прави същото движение около яката си.*) Не, Аничке, ти няма да постъпиш тъй с мене. Спомни си. Аз съм бил винаги...

РАШКО (*от вратата*). Г-я Борисе, шофьора бърза. Казва, че няма време.

БОРИС. Сега. Аничке, обещавай... за да бъда спокоен сега, когато имам таква важна работа. Обещай ми, все едно, че нищо не е станало, нищо не си казала, а като се върна, пак ще говорим. Моля ти се, Аничке.

АНИЧКА (*нерешително*). Добре.

СТРУМСКИ (*влиза, поглежда високомерно Борша*). Г-це, бях ви дал една работа.

АНИЧКА. Да, сега. (*На Бориса.*) Довиждане.

БОРИС (*възторжено*). Довиждане, Аничке! (*Поглежда Струмски, като че иска да му каже нещо, и излиза.*)

СТРУМСКИ. Много мека беше с него.

АНИЧКА. Но аз му казах. Той разбра. (*Замисля се.*)

СТРУМСКИ. Ти съжаляваш? (*Сяда до нея.*)

АНИЧКА. О, не. (*Гледа пред себе си и мълчи. Изведнъж се обръща, прегръща Струмска и го целува, без да каже дума. След туй бавно се обръща и остава все тъй замислена.*)

СТРУМСКИ. Аз да вървя, че трябва да свърша с оная работа. Довиждане, миличка.

АНИЧКА (*кимва му и се усмихва. Струмски излиза. Няколко мига Аничка остава усмихната, на мястото си*).

ЛЮБЕН (*влиза*). Г-це Аничке, баща ви... (*Струва път да мине Боров, а след туй си излиза*.)

БОРОВ (*влиза*).

АНИЧКА. Тате!

БОРОВ. Додох да те видя, Аничке, да ти кажа сбогом. Заминавам сега.

АНИЧКА. Сега? Днес всички заминават, сега изпратих едного. Но нали довечера щеше да заминеш, тате?

БОРОВ. Довечера, да... но свърших си работата, какво да правя, не ми се седи. Де е г-н Струмски?

АНИЧКА. Излезе, тате. Излезе по много важна работа. (*С гордост*.) Днес ний очакваме голяма печалба.

БОРОВ. Голяма печалба? Добре, добре... Добре. Аз искам да си ида, та да си гледам работата. Нали ме знаеш? Аз докато не си ида на лозето...

АНИЧКА. Че нали обрахте лозята, тате?

БОРОВ. Обрахме ги, но все има работа. В лозето има работа, докато падне сняг. Като падне сняг, тогаз... Е, ти какво ще кажеш? За себе си какво ще кажеш?

АНИЧКА. Нали ти казах, тате, аз съм добре. За мене няма какво да мислиш. Аз съм добре, аз съм щастлива...

БОРОВ (*поклаща глава, замислен*).

АНИЧКА. Какво? Не вярваш ли?

БОРОВ. Исках да поговоря още веднъж с г-н Струмски. (*Мисли*.) Ний сме свои и аз мога да ти кажа. Няма защо да крия от тебе...

АНИЧКА. Какво има, тате?

БОРОВ. Чух нещо... За г-н Струмски говорят нещо не добро. Аз за туй се отбих.

АНИЧКА. Какво говорят?

БОРОВ. Говорят... Няма да седна да повтарям точно думите, както съм ги чул! Те, думите, са таквиз, че... Пък и хората преувеличават. Както и да е... Говорят, че г-н Струмски харчел много, пръскал пари по гуляи, отдето вземал, не връщал – с една реч, отивал към... Отивал към фалит, ха!...

АНИЧКА. Това не е вярно!

БОРОВ. И аз знам, че той сега се нарежда, сега, дето се казва, започва... А да говорят за фалит...

АНИЧКА. Не е вярно! Това е лъжа! Това е клевета! Тъй могат да говорят само хора, които не познават Саша. Нима и ти, тате? И ти ли мислиш тъй за него.

БОРОВ. Аз казвам какво съм чул. А то не е добро. Ти ме знаеш, че аз на какви да е приказки не обръщам внимание.

АНИЧКА (*по-разпалено*). Лъжа е, тате, уверявам те. Аз познавам Саша, аз пиша писмата му, зная плановете му. О, само да знаеш какво мисли той да прави! Те му завиждат, те чувствуват, че той не е като тях. Тате, Саша не е само търговец, не е само banker, в него има нещо друго, има идеализъм...

БОРОВ. Идеализъм?

АНИЧКА. Да, тате. Ти си бил учител, ти разбираш. Днес Саша... Например днес Саша ми обеща, че ще даде помощ за едно благотворително дружество, за дружеството „Гладно дете“. Той мисли също, говорили сме друг път за това – мисли да уреди трапезария за бедни ученици.

БОРОВ. Трапезария за бедни ученици?

АНИЧКА. Да, тате. И още други работи. Саша не забравя бедните, иска да им помогне. О, Саша... Саша е благороден човек!

БОРОВ. Добре, добре... Добре. Може да е тъй. (*Става.*) А аз трябва да си ходя. Сега на лозето знаеш ли какво правя? Там, откъм Костакевото лозе, дето брегът се ронеше, там сега нравя укрепителна стена. Сам я работя, аз съм майстора. Та ще трябва да си ходя. Хайде, сбогом!

АНИЧКА. Аз ще дода да те изпратя, тате...

БОРОВ. Няма нужда да ме изпращаш. Стой си ти тук, имаш работа.

АНИЧКА. Поне до трамвая ще дода, тате, близко е...

БОРОВ. Е, ела тогаз.

АНИЧКА (*на Рашко*). Бай Рашко, излизам да изпратя тате. Ей сега ще се върна.

РАШКО. Добре. На добър час, г-н Боров!

БОРОВ. Благодаря, благодаря. Сбогом! (*Излизат. Рашко сядна на бюрото на Струмски, туря очилата си и започва да чете оставения там вестник. Вратата е откряната, влиза тихо Павлина и, като вижда Рашка, обръща се и прави знак на другите да влязат и те. Николачко, г-жа Антонина и Пончев влизат един след друг.*)

ПАВЛИНА. Сабахайрусун ей, г-н директоре!

НИКОЛАЧКО и Г-ЖА АНТОНИНА. Добър ден! Добър ден!

РАШКО. А-ха! Вие отде додохте, кой ви пусна! Я гледай! Цялата наша махала!

ПАВЛИНА (*оглежда се наоколо*).

Г-ЖА АНТОНИНА. Тук ли е директора? Де е директора?

РАШКО. Директора излезе.

ПАВЛИНА. Че ний не го видяхме да излиза. В коридора бяхме, не го видяхме.

РАШКО. О-хо! Колко коридори има. То да е само един...

Г-ЖА АНТОНИНА (*сърдито*). Значи, може да се излиза и от други врати. Значи, бягат... (*На Николачка*.) Видя ли, аз не ти ли казах? Работата им не е чиста. Банка, уж банка! Разбра ли ти каква е банка?

НИКОЛАЧКО (*клати загрижено глава*).

ПАВЛИНА. Бай Рашко, познати сме, приятели сме – нашите сиромашки пари ли трябваше да изядете?

РАШКО. Какво приказваш... Ти луда ли си? (*Сърдито*.) Слушайте, излезте си! Таквиз приказки аз не мога да слушам тук... в кабинета на директора. Излизайте!

Г-ЖА АНТОНИНА. Чакай, Рашко, не бързай, защо се сърдиш? Не беше ли ти, дето ни заведе при директора? Пак бяхме трима – аз, Павлина, Николачко. Не каза ли директора ти: моята банка дава най-голяма лихва. Ако ми дадете хиляда лева, след шест месеца ще ви ги върна хиляда и петстотин, след година – две. Тъй рече. Нали, Павлино? А, бай Николачко?

ПАВЛИНА и НИКОЛАЧКО (*кимат утвърдително*).

Г-ЖА АНТОНИНА. И аз дадох осем хиляди лева, Павлина – две, а Николачко?

НИКОЛАЧКО. Петнайсет.

РАШКО. Е, та какво?

Г-ЖА АНТОНИНА. Какво ли? Тез пари как са печелени, сиромашки пари са! За тез пари децата ми горят накрай света.

ПАВЛИНА. С каква мъка съм спестила тез две хиляди, та да си купя крачна машина! Какво съм аз? Една бедна жена, вдовица...

НИКОЛАЧКО. И аз рекох: ще си помогна да направя етаж. Откога съм турил плочата, три години има.

РАШКО. Е, какво искате сега? Парите ви са пари. Не сте ги хвърлили на вятъра, в банката сте ги турили. Лихвата им тече. Какво претендирате?

Г-жа Антонина гледа гневно, Павлина мълчи с прехапани устни.

НИКОЛАЧКО. Там е работата, че нещо такова се носи във въздуха... Казват, че някои обстоятелства неблагоприятно се слагат, т.е. че банката...

Г-ЖА АНТОНИНА. Банката ви фалира! Туй е! Кажу му го направо. *(По-троснато.)* Банката ви фалира!

РАШКО. Какво, какво?... Слушай, таквиз приказки не мога да слушам. Вий прекалявате! Вий не знайте как да се държите в едно учреждение. Не може, не позволявам. Ако ще говорите тъй, излезте си...

Г-ЖА АНТОНИНА. А-а-а! Тъй ли? Де е директора? Да доде директора тук! *(Тропа с крак.)*

ПАВЛИНА. Като ви е наред банката, от колко месеца не си получавал заплата?

РАШКО. Кой ти каза, че не съм получавал заплата?

ПАВЛИНА. Буля Стаменка каза.

РАШКО. Знай ти тебе буля ти Стаменка. Аз може да съм си останал заплатата като влог, сиреч на съхранение, за да получавам лихва. Какво мислиш... Банка е туй... Какво мислиш?

НИКОЛАЧКО *(прави отчаян жест)*.

Г-ЖА АНТОНИНА. Хайде да си излезем. *(На Рашко.)* Ний пак ще додем. Кажу на директора, че ще додем.

РАШКО. Добре, добре. Елате утре.

Г-ЖА АНТОНИНА. Не, подир малко ще додем.

НИКОЛАЧКО *(клати замислено глава; излизат)*.

ПОНЧЕВ *(остава последен до вратата)*. Дай двайсет лева назаем.

РАШКО. Нямам пари, излизай.

ПОНЧЕВ. Дай двайсет лева за едно питие.

РАШКО. Нямам, ти казвам, отивай си.

ПОНЧЕВ. И туй било банка! *(Излиза.)*

РАШКО *(вратата се притваря за малко и пак се отваря)*. Заповядайте, г-жо... Заповядайте...

Г-ЖА ЖЕНИ *(влиза, оглежда кабинета)*.

РАШКО. Заповядайте, г-жо, седнете. Г-н директора сега ще доде. Почакайте, ще доде. Ей сега ще доде. *(Излиза.)*

Г-ЖА ЖЕНИ *(сяда; все продължава да оглежда кабинета)*.

СТРУМСКИ *(още от другата стая)*. Аничке! Забравих нещо... А... *(Сева се.)* О, Жени... кога си дошла? *(Отива към нея с намерение да а целуне ръка.)*

Г-ЖА ЖЕНИ *(стира го)*. Моля! Няма нужда. Стой си там. Няма нужда от любезности. Мина се времето на лъжите.

СТРУМСКИ. На лъжите?

Г-ЖА ЖЕНИ. Да, на лъжите. Аз съм дошла по работа. Искам да се обясним сериозно... за последен път. Не се опитвай да ме залисваш, излишно е... *(Показва му кресло.)* Седни!

СТРУМСКИ *(сяда)*. Добре, Жени. Кажу ми, аз слушам.

Г-ЖА ЖЕНИ. Искам си парите. Не ща да чуя за никакви причини, извинения и пр. Сита съм на туй. Парите си искам, това е. Още сега, още днес.

СТРУМСКИ. Жени, как ми говориш... Като че сме чужди. Като че не знаеш чувствата ми към тебе.

Г-ЖА ЖЕНИ. Без преструвки, без преструвки. Искам си парите.

СТРУМСКИ. Е, добре, Жени, може ли такава голяма сума да се върне изведнъж? Коя банка може да го направи? И най-силната банка не може да го направи. Те са 800–850 хиляди лева – цял милион.

Г-ЖА ЖЕНИ. Да, цял милион! Цял милион! Ти ме ограби... Ти ме разори.

СТРУМСКИ. Успокой се, Жени. Въпросът е там, че никоя банка не държи парите си в касите. Парите се влагат в акции, в търговия, в предприятия. Как мога да върна отведнъж парите ти, когато и те също тъй са вложени в предприятия.

Г-ЖА ЖЕНИ. Предприятия? Ти да се занимаваш с предприятия? Ти само пилееш пари. Туй можеш ти. Но аз ли все да плащам лудориите ти? Аз ли да издържам любовниците ти...

СТРУМСКИ. Жени...

Г-ЖА ЖЕНИ. ...Аз? С мои пари?

СТРУМСКИ. Жени... никоя друга жена, освен тебе, не съм обичал и не обичам.

Г-ЖА ЖЕНИ *(смее се истерично)*. А горе кой живее? Коя е тая Аничка? Мислиш, че не зная? Искам да си вървя. Върни ми парите и да си вървя.

СТРУМСКИ. Жени!

Г-ЖА ЖЕНИ. Аз съм била сляпа, аз съм била без ум! Да ти повярвам, че ме обичаш, че ще се ожениш за мене! Ти ме разори, ограби ме... Без средства оставам, без нищо оставам на улицата, сама... *(Плаче.)*

СТРУМСКИ. Жени... Успокой се, Жени. Жени...

Г-ЖА ЖЕНИ. Последен въпрос: ще ми върнеш ли парите?

СТРУМСКИ. Но, Жени...

Г-ЖА ЖЕНИ *(става)*. Отивам при следователя. *(Спира се близо до вратата.)* И знай, че ще му предам и оная полица, на която ти

фалшифицира моя подпис и която аз платих, за да те отърва от съд.

СТРУМСКИ. Жени, почакай малко... Жени... *(Отива към нея и отведнъж grabва чантата ѝ и отстъпва навътре)*

Г-ЖА ЖЕНИ. Не е там полицата...

СТРУМСКИ *(оставя чантата и се спуща към Жени с дигнати ръце да я души)*.

Г-ЖА ЖЕНИ. Ще викам! Моят адвокат е тук!

СТРУМСКИ *(стира се и се връща)*. Жени... Каква си! Тъй ли трябва да се обясняваме? Най-после аз мога да ти върна част от парите. Имаме пари в касата. Почакай да видя колко мога да ти дам. Ела, ела. Ела последни!

Г-ЖА ЖЕНИ. Това е нова игра.

СТРУМСКИ. Не, Жени, ще ида до касата и ще дода. Бъди тъй добра да ме почакаш една минута. Сега!

Г-ЖА ЖЕНИ *(връща се, сядва, после става и се разхожда)*.

АНИЧКА *(влиза весела; изненадва се, като вижда г-жа Жени)*.

Г-ЖА ЖЕНИ. Вий бяхте на разходка?

АНИЧКА. Не, долу бях...

Г-ЖА ЖЕНИ. Тук ли работите? Тоя кабинет нали е на директора? Наедно ли работите с него?

АНИЧКА. Г-жо, не разбирам защо са тези въпроси. Какво обичате?

Г-ЖА ЖЕНИ. Защо са тия въпроси? Какво обичам ли? Мене ме ограбват, лъжат ме, разоряват ме.

АНИЧКА. Не разбирам какво става с вас.

Г-ЖА ЖЕНИ. Ще разберете, ще разберете... *(Обръща се с лице към Аничка.)* Парите, с които е отворена тая банка, са мои. С мои пари е купено всичко туй, тия мебели, тия килими. Затуй ръката на г. Струмски е тъй широка. Той ви прави скъпи тоалети, назначава приятелите и познатите ви на служба, дава ви квартира горе в банката – всичко туй е примка, за да ви измами. Той пръска луди пари, защото не са негови... Собствено аз с вас нямам работа. Мене ми трябва г-н Струмски.

АНИЧКА *(развълнувано)*. Какво говорите вий... Г-н Струмски излезе... Срегнах го на стълбата.

Г-ЖА ЖЕНИ. Излезе? А на мене каза да чакам. *(Гневно.)* Измамник! Лъжец! Добре, аз зная какво да правя. *(От вратата.)* Кажете на приятеля си...

АНИЧКА. Г-жо, какъв приятел...

Г-ЖА ЖЕНИ. Кажете на директора си, че оттук отивам право при следователя! *(Излиза.)*

АНИЧКА *(сяда и се замисля. Чува се шум, караница. Аничка звъни).*

ЛЮБЕН *(влиза).*

АНИЧКА. Какво има? Кой вика?

ЛЮБЕН. Някакви хора искат да влязат, пък майстора... пък бай Рашко не ги пуща. Те и отзарана дохождаха.

АНИЧКА. Отиде ли си г-жата, която беше тук?

ЛЮБЕН. Отиде си.

АНИЧКА. Слушай, Любене... Не, бай Рашко да доде. Кажй на бай Рашка да доде още сега при мене. *(Любен излиза; чува се шум, после утихва.)*

РАШКО *(влиза).* Какви хора бе... не разбират от дума!

АНИЧКА. Какво има?

РАШКО. Двама души... едвам ги изкарах навън. Искат да влязат насила. Искат да се разправят с директора.

АНИЧКА. Но какво има?

РАШКО *(с колебание).* Тия двамата... дали заявление за служба, г-н Струмски им взел по 10 000 лв. за гаранция и сега ни на служба ги назначава, ни гаранцията им връща. Затуй го търсят. Заканят се, заплашват. Едвам ги изтласках навън.

АНИЧКА. Боже мой, какви работи стават! *(Стои, мисли.)* Аз трябва да намеря Саша. Трябва да му кажа. *(Излиза.)*

РАШКО *(поклаща глава, туря очилата си и се готви да седне на бюрото. Влиза Малчева).*

МАЛЧЕВА. Директора иде!

Рашко става и бързо излиза.

СТРУМСКИ *(влиза).* Малчева, ще ви продиктувам едно писмо, пригответе се. *(Разхожда се.)* Пишете: „Г-да, в отговор на последното ви писмо... имаме чест... да ви съобщим... съобщим... следното“... Писахте ли? „Да ви съобщим следното“... *(Звъни. Чува се разговор.)*

СТРУМСКИ. Какво има? Кой говори там?

ЛЮБЕН. Искат да влязат.

СТРУМСКИ. Кой иска да влезе?

ЛЮБЕН. Павлина, г-жа Антонина, Николачко и Пончев.

СТРУМСКИ. Кажй им да си вървят! Аз имам работа. Човек не може да погледне работата си от посетители. Кажй им да си идат! Днес не приемам, да додат други път... Чакай! Да кажеш на портиера да

заклучи вратата и да не пуца никого, разбра ли? Никого! Хайде, върви си! (*Любен излиза. На Малчева.*) Докъде бяхме стигнали?

МАЛЧЕВА... „Имаме чест да ви съобщим следното.“

СТРУМСКИ. Да, „имаме чест да ви съобщим следното“. (*Ходи, мисли.*) Я остави! Ще го напишем друг път. Не ми се работи сега. (*Сяда.*)

МАЛЧЕВА. Вие изглеждате уморен.

СТРУМСКИ (*прозява се*). Да, уморен съм. Не съм спал.

МАЛЧЕВА. Имате много работа тези дни.

СТРУМСКИ (*гледа я усмихнат*). Каква работа? Гулял съм нощес до четири часа. Работа, казвате. Да, доста се поизмъчихме от ядене и пиене.

МАЛЧЕВА. Трябва да е било весело.

СТРУМСКИ. Щеше да бъде още по-весело, ако бяхте и вие там.

МАЛЧЕВА. Аз? Г-н директоре...

СТРУМСКИ. Вие никога не сте дохождали с мене. Елате сега с мене. (*Сяда до нея.*) Да отидем сега... Колата е долу. Ще се разходим... ще бъдем сами. (*Прегръща я.*)

МАЛЧЕВА. Оставете ме. Ще доде някой. Г-ца Аничка иде.

СТРУМСКИ (*става, поглежда през вратата*). Да продължим писмото. Седнете, г-це, на мястото си. Докъде бяхме стигнали?

МАЛЧЕВА. Сега ще видя. (*Чете.*) „Имаме чест да ви съобщим следното“...

СТРУМСКИ. Да, пишете: „Цените, които ни искате... са много високи... и не отговарят... и не отговарят на днешните... на днешните пазарни цени“... (*Отива и сяда до Малчева.*) Вий толкова ли се боите от мене? Защо се боите от мене?

МАЛЧЕВА. Не се боя, но...

СТРУМСКИ. Кажете...

МАЛЧЕВА. Вие обичате друга. Вие обичате г-ца Аничка.

СТРУМСКИ (*пръхва да се смее*). Кажете, че обичам и г-жа Жени! Тя също беше тук.

МАЛЧЕВА. Аз казвам за Аничка. Тя е хубава и...

СТРУМСКИ. И?

МАЛЧЕВА. И образована.

СТРУМСКИ. Ах, тия учени жени, тия учени жени! Омръзнали са ми учени жени, те са, как да ви кажа, костелив орех. Не мога да ги търпя. (*Сяда пак при Малчева.*) Аз отдавна съм намислил да ви кажа нещо... Елате да се разходим... Ще бъдем сами, ще пуснем автомобила с

най-голяма бързина. Аз искам да се позабравя. Ще караме лудо... ще летим. И тогаз аз... и тогаз (*прегръща я*) ще ви кажа... ще ви кажа колко ви обичам.

АНИЧКА (*влиза бързо, сепва се*). Ах! (*Струмски става, туря ръце в джобовите си и отива настрана. Малчева един миг стои като вцепенена и гледа Аничка. След туй става и все като продължава да я гледа плахо, смутено излиза.*)

АНИЧКА (*сяда на мястото си*).

СТРУМСКИ. Аничке... виж какво... аз ще ти обясня... Аничке... (*Отива към нея.*)

АНИЧКА. Махнете се! Ще викам!

Аничка гледа в една точка. Струмски се разхожда.

СТРУМСКИ. Най-после човек може да се пошегува. Аз често обичам да се шегувам тъй. Нищо не е станало, Аничке, слушай моля ти се! (*Тръгва пак към нея.*)

АНИЧКА. Оставете ме! (*Струмски се отстранява. Аничка гледа като по-рано.*)

ЛЮБЕН (*втурва се в стаята*). Г-н директоре, полицията иде!...

ЛЮБЕН. Съдебният следовател. Бай Рашко ме прати да ви кажа. Той им отвори, идат.

СТРУМСКИ. Добре, нека додат.

Аничка като че не е чула нищо. Струмски поглежда към нея, поглежда към вратата и бързо излиза през другата стая.

СЪДЕБНИЯТ СЛЕДОВАТЕЛ (*влиза*). Где е директора? (*На Рашко.*) Где е директора?

РАШКО. Той тук беше.

СЪДЕБНИЯТ СЛЕДОВАТЕЛ (*на агента*). И другия изход заварден ли е?

АГЕНТЪТ. Да. Всички изходи са завардени... Той не може да избяга.

СЪДЕБНИЯТ СЛЕДОВАТЕЛ. Де е касата? Запечатайте и това бюро.

АНИЧКА (*като унесена, гледа плахо*). Защо? Какво ще каже Саша? Саша го няма...

СЪДЕБНИЯТ СЛЕДОВАТЕЛ. Вий чиновничка ли сте? Кой е тоя Саша?

РАШКО. Г-н Струмски.

СЪДЕБНИЯТ СЛЕДОВАТЕЛ. Запечатайте бюрото! *(На Аничка.)* Г-це, г-н Струмски е мошеник!

Аничка гледа плахо, отпуца се на бюрото, закрива лице и заплаква.

Завеса

Трето действие

Доста голяма стая у Рашкови. Вляво – врата към работилницата, в дъното – входната врата и два прозореца, а под тях – миндер. Вдясно – две врати: една към стаята на Аничка, друга – към кухнята. Сред стаята сега е сложена маса, бедно наредена, със сложена закуска. Стаменка донарежда масата. Рашко и Любен, със запретнати ръкави и престилки, влизат откъм работилницата.

РАШКО. Готово ли е, Стаменке?

СТАМЕНКА. Готово е, откога още. Чаят изстина.

РАШКО. Да хапнем, че сме огладнели с Любена като вълци. Сядай, Любене! Да хапнем, че ще вървим пак да работим. *(Както яде, заглежда се през прозореца.)* Вали... все вали. Сега не можем да се оплачем, че няма работа. Лошо време – босо не се ходи. Има една влашка песен: св. Спиридоне, казва, дай дъжд, че да се скъсат токовете на коконите и подметките на болерите...

ЛЮБЕН *(смее се)*. Право...

РАШКО. Св. Спиридон е светеца на обущарите. Таз песен много я пееше моя майстор. Той казваше, че най-хубавия град на света бил Галац. А освен Галац, друг град той не беше виждал. *(На Стаменка.)* Не е ли дохождал някой за стаята?

СТАМЕНКА. Никой не е дохождал.

РАШКО. Отзарана мина една жена и ми се стори, че гледаше обявлението. Не е дохождала, значи.

СТАМЕНКА. Стаята вече два месеца как стои празна. Никогаж не е стояла толкоз. *(След късо мълчание, загрижено.)* Не можахме да разберем какво стана с Аничка. Да не би пак да си е отишла при баща си?

РАШКО. Не, тук е. Не е била при баща си, аз питах. Тука е тя, но де е и какво прави – туй не знаем. Десет месеца вече откак се е изгубила.

СТАМЕНКА. Павлина казва, че я видяла.

РАШКО. Де я видяла?

СТАМЕНКА. Тук минала, покрай нас. Вчера ли, онзи ден ли, минала.

РАШКО. Не може да бъде. Кой знай как е гледала Павлина. Да ми-не Аничка покрай нас, че няма да се отбие.

СТАМЕНКА. И аз тъй ще кажа: да беше Аничка, щеше да се отбие.

(След малко.) Какво да правим, да дадем ли обявление във вестника?

РАШКО. За какво, за Аничка ли?

СТАМЕНКА. Их и ти... За стаята, няма да я държим празна. Казват, че държавата щяла да намали наемите.

РАШКО. Да ги намали. Какъв наем вземаме ний, та ще ни е страх. Да му мислят богатите. Но не е право. Ако държавата иска да намали наемите, да намали най-напред данъците, а банките да намалят лихвата. Главно лихвата. Хората имат задължения, как ще ги плащат, ако се намалят наемите. Не може. Капиталът не се рентира.

СТАМЕНКА. Ух и ти... много разбираш!

РАШКО. Кой беше ма, Стаменке, шест месеца банков чиновник? Не съм бил разбирал... Камбио, конте коренте... Сконтото... аконто, помня ги... Зная ги аз тез работи.

СТАМЕНКА. Много приказваш. Знаеш добре какво произлиза от многото приказване. Стига.

РАШКО. Ще се скараме, значи, а? *(Чука се.)* Влез! *(Пак се чука ся-або.)* Гледай как чука, като че дращи коте. *(Високо.)* Влез?

Вратата се отваря. Влиза млада жезя, бледна, доста скромно облечена. Един миг Рашко и Стаменка, а също и Любен я гледат, без да могат да я познаят.

РАШКО и СТАМЕНКА. Аничка!... Аничке!

АНИЧКА. Аз доход... аз няма да стоя много... аз доход само... *(Не може да продължава, сяда на миндеря, закрива очи и заплама.)*

СТАМЕНКА *(затичва се към нея)*. Аничке! Какво има, Аничке! Аничке... Анячке, ако ти се е случило нещо, кажи. Аничке, ний сме свои. Кажи, ако ли...

АНИЧКА. Нищо не ми е... домъчня ми. Аз доход... Аз няма да стоя много... видях обявлението за стаята и искам да ви попитам няма ли да я дадете пак на мене...

РАШКО. Ех, Аничке! Туй ли било!

СТАМЕНКА. Стаята е празна, Аничке, взема я, като искаш.

АНИЧКА. Аз ще си плащам.

РАШКО. Е... виж сега... Дадено! Дадено!

СТАМЕНКА. Лесно е то за плащането, ний се знаем. Ами де се изгуби ти, Аничке? Не доде, не се обади.

РАШКО. Ей сега приказвахме за тебе, дето има една приказка...

СТАМЕНКА. Преди да влезеш, приказвахме за тебе. Де беше

досега?

АНИЧКА. Ох не ме питайте, после ще ви разкажа. Аз много страдах, много претеглих. *(Заплаква.)* После ще ви разкажа всичко... Сега съм дошла да ви искам една услуга, за стаята...

РАШКО. То се свърши, Аничке!

АНИЧКА. Аз имам своя квартира, но днес получих телеграма от тате, че иде. Аз много се мъчих да го отвърна, да не дохожда сега, но не можах. Той ще доде, днес пристига. А пък аз не искам, невъзможно ми е да го посрещна там, гдето живее сега, тясно ни е, има и други причини, аз после ще ви кажа. Не мога да посрещна тати там, за мене е по-добре да ме намери тука... Пък и ма мене ми се живее у вас. Както едно време... Аз искам да си бъда тук, както тогаз. Колко беше хубаво! Нали, както Стаменке... *(Замислено.)* Колко беше хубаво...

СТАМЕНКА. Пак ще бъде, Аничке.

РАШКО. Ехе Няма нищо, няма нищо.

СТАМЕНКА. Ела да ти покажа стаята.

АНИЧКА *(става)*. Наистина! Да я видя.

СТАМЕНКА. Тя си е такваз, каквато я знаеш. Чиста е... *(Влизат в стаята.)*

РАШКО *(ходи развълнуван. На Любена)*. Можеш ли да я познаеш? Аз най-напред не можах да я позная...

ЛЮБЕН. И аз не можах да я позная.

РАШКО. Аничка... Гледай я ти нея, Аничка...

СТАМЕНКА *(излиза с Аничка от стаята)*. След тебе една студентка стоя, оттам насетне е все празна.

АНИЧКА. Ах, много се радвам. Аз ще си я наредя, както по-рано, аз знам как ще си я наредя. *(Сяда отново на миндеря.)* Ето, доход у вас и се успокоих. Струва ми се, че нищо не е било, че не съм излизала отука. И вие сте си все същите. Бай Рашко, ти?

РАШКО. Ами както ме виждаш, Аничке, както ме виждаш...

СТАМЕНКА. Рашко, той...

АНИЧКА. Аз много се зарадвах, като видях обявлението, а не смеех да вляза. Веднъж доход, минах оттук...

СТАМЕНКА *(на Рашко)*. Аз нали ти казах?

РАШКО. Павлина те била видяла, като си дошла.

АНИЧКА. Може. Додох, но не посмях да вляза... тъй ми се разигра сърцето, щеше да ми стане лошо. Върнах се.

СТАМЕНКА. Аничке, бива ли... че защо...

АНИЧКА *(помълчава)*. Аз съм виновна. Аз ви направих много зло,

станах причина да си оставите работата. (*Рашко прави особен жест.*) И Павлина, г-жа Антонина, бай Николачко – според мене изгубиха толкоз пари.

СТАМЕНКА. Ех, Аничке! То се мина вече.

РАШКО. Мина се! Мина се!

АНИЧКА. Аз много страдах. О, боже... Само да знаете какво съм претеглила. Струва ми се, че паднах от някаква височина. Ах, каква мъка беше. (*Заплата; като се поуспокоява, става.*) Сега ще ми позволите да се пренеса, нали?

СТАМЕНКА. Разбира се.

АНИЧКА. Много съм уморена. Аз ще трябва да ида на гарата да посрещна тати. Как ще ида...

РАШКО. Че аз да ида да посрещна баща ти, Аничке. Кога пристига, в осем часа ли?

АНИЧКА. Да.

РАШКО. Тръгвам тогаз. Стаменке, дай ми палтото. Ще ида и ще го доведа, ти не бери грижа.

АНИЧКА. Благодаря, бай Рашко. (*Радостно.*) А до-тогаз аз ще се пренеса. Аз съм много близко.

РАШКО. Близко ли? Къде?

АНИЧКА. Ей тук, на тъгля, до бакалницата.

СТАМЕНКА. У Николови?

АНИЧКА. Да, у Николови.

СТАМЕНКА. Аз там гледах, че стоваряха багаж. Една млада жена с две малки деца.

АНИЧКА. Да, тя е хазайката ми. Мъжът ѝ е дърводелец. Преди два деня те се преместиха там и аз додох с тях.

РАШКО. Двете стаички в сутерена? Тясно е, тясно е. Ти ела тук, Аничке, тук е добре. Да доде Любен да ти помогне. Любене, иди да помогнеш на Аничка да пренесете багажа.

АНИЧКА. Аз ей сега съм тук. Ела, Любене. (*Излизат.*)

РАШКО (*облича се*). Аничка... Аничка. Все същата си е Аничка.

СТАМЕНКА. Не е същата тя. Отслабнала.

РАШКО. Как доде изведнъж. За вълка приказвахме, и вълкът в кошарата. Аз насмалко да я попитам: а какво стана г-н директора? Г-н Струмски...

СТАМЕНКА. Не е добре Аничка, то се вижда, И крие нещо. После, казва, ще ви разправя.

РАШКО. Струмски беше в затвора, после излезе. Сега не съм го

чувал де е. *(Гледа си часовника.)*

СТАМЕНКА. Отваряй си очите, да не изпуснеш човека! Ще влезе в навалицата и няма да го видиш.

РАШКО. Как няма да го видя? Ще го видя аз. Не го изгървам...

Г-ЖА АНТОНИНА *(влиза с Павлина)*. Е, какво, какво... Какво стана?

РАШКО. Аничка си доде! *(Като вижда Николачка и Пончев, които също влизат.)* У! Де сте се събрали всички?

СТАМЕНКА. Видяхте ли Аничка?

Г-ЖА АНТОНИНА. Видяхме я. Затуй идем и!

ПАВЛИНА. Како Стаменке, аз нали ти казах, че я видях да минава? Горката Аничка! Такава бледничка, няма капчица кръв.

Г-ЖА АНТОНИНА. Не е от добро, то се знае. Тя си е крива. Поиска да има много, поиска да хвъркне хе – нависоко. Че повлече и нас, пострадахме си и ний.

ПАВЛИНА. Не, г-жа Антонина, не съм съгласна. Аничка не е виновна.

ПОНЧЕВ. Виновна е... фръц-фръц и оная рокля... И с кожа на врата.

ПАВЛИНА. Мълчи бре! Ти не разбираш от кожи.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ами!

РАШКО. Аничка не е виновна. Виновен е онзи, Струмски. Той е виновен.

ПОНЧЕВ. Фръц-фръц... С кожа...

НИКОЛАЧКО *(съсредоточен, откато е влязъл, пише в едно тедфтерче, изглежда, че смята нещо.)*

ПАВЛИНА. Струмски е виновен.

Г-ЖА АНТОНИНА. Отидоха ни парите и туйто! Какво съм била крива аз, да изгубя осем хиляди лева, децата ми с каква мъка са ги печелили. Струмски... Тоз вагабонтин! Да ми се падне само!

ПАВЛИНА. И аз с всичкия си ум... *(На Пончев.)* Не се натискай наоколо ми бре!

ПОНЧЕВ. Пардон! *(Галено.)* Павлинке, не се сърди...

РАШКО. Ний със Струмски ще се разправяме.

Г-ЖА АНТОНИНА. Осем хиляди лева! Пишат ми децата: мамо, не можем да изкарваме, както по-рано. И лошото е, че вече ще си добават в България. Какво ще правим, не знам.

ПАВЛИНА. Аз не мога да намеря и половината от таз работа, дето я имах преди. И който ми даде да му уشيا нещо, малко плаща.

РАШКО. Кой е добре? Никой не е добре. Хайде сега да вървим. Аз отивам на гарата.

ПАВЛИНА. На гарата ли?

РАШКО. Ще посрещам Аничкиния баща.

Г-ЖА АНТОНИНА. Тъй ли? Иде баща й, значи.

НИКОЛАЧКО *(все пише в тедфтерчето си)*. Аз исках... исках да попитам нещо г-ца Аничка... а-а-а относително пасива и активна на банката... *(Наоколо се смеят.)*

РАШКО. Банката, тя банката... фюют! Свърши се!

Г-ЖА АНТОНИНА. Хайде, хайде да си вървим. Ний, както бяхме на улицата, тъй се вмъкнахме... *(Излиза. След нея, като продължава да пише, излиза и Николачко.)*

ПОНЧЕВ *(от вратата)*. Павлинке! Хайде де! *(Излиза.)*

ПАВЛИНА *(дочаква, усмихната, докато излезе)*. Знаеш ли какво, како Стаменке? Пончев много настоява да се вземем. Обещава, че няма да пие вече. Не зная какво да правя...

СТАМЕНКА. Е, ти си помисли. *(Взема една мрежа.)* Закъснях и аз, ще ходя на пазар.

ПАВЛИНА. Не е толкоз лош пък Пончев. Той само да може да намери работа, но не може. Де не ходи, де не пита – няма. Той ако намери работа, вярвам, няма да пие...

СТАМЕНКА. Е, ти си помисли... *(Излизат. Отвън се чува гласът на Павлина – говори с Аничка. Влизат Аничка и Любен с куфари.)*

ПАВЛИНА *(отвън)*. Като се наредиш, ще дода.

АНИЧКА. Ела, ела, Павлинке. *(На Любена.)* Дай ги, Любене, тук в стаята.

На няколко пъти Любен се връща и внася в стаята едно-друго. Също и Аничка влиза и излиза оттам. В това време един непознат със сини очила влиза и се скрива настрана.

АНИЧКА. Благодаря ти, Любене. Гледай си сега работата, аз ще си наредя. *(Любен отива в работилницата. Вижда непознатия.)* Ах! *(Непознатият с едната си ръка й прави успокоителни знаци, а с другата сменя очилата си: Струмски!)* А, ти ли си! Боже... *(Иска да побегне.)*

СТРУМСКИ. Аничке, почакай... Моля! Една минута.

АНИЧКА. И тука ли ме намери? Иди си! Иди си, не искам да имам нищо общо с тебе!

СТРУМСКИ. Аничке, тъй ли се отнасяш с мене? Не бъди жестока,

Аничке, като другите. Изслушай ме. Днешното общество... седни, седни, нищо лошо няма да ти направя. (*Сядат.*) Мене ме разориха от завист... Хвърлиха петно на честта ми...

АНИЧКА (*тихо, с ужас*). Иди си!

СТРУМСКИ. Моля, моля, Аничке... Не ставай, почакай... Аз ще се реабилитирам... Аз ще се съвзема пак, те ще видят... Имам проекти... Първо, ще издам една книга „Прекрасна България“, описания на курорти и бани. Само от обявления колко ще падне. Второ, друга книга: „Просветена България“, ще има портретите на всички учители. Всеки учител ще прати фотографията си наедно с 5 лева, 30 хиляди по 5 лева – 130 хиляди.

АНИЧКА (*С мъка*). Защо ми говориш всичко това? Иди си!

СТРУМСКИ. Добре, Аничке, аз ще бъда кратък. Виж какво, Аничке... Моето дело започва скоро, имам адвокати – най-добрите адвокати в София, само че на първо време ще трябва да се направят повече разноски – гербов сбор, такси, фондови марки и пр.

АНИЧКА. Искаш да ти дам пари?

СТРУМСКИ (*кимва утвърдително*).

АНИЧКА. Аз да ти дам пари? Аз съм без работа.

СТРУМСКИ. Но, Аничке, виж... ти имаш познати. Може и назаем да вземеш. Като искаш, ти можеш да ми помогнеш.

АНИЧКА. Никога! И да имах пари, не бих ти дала.

СТРУМСКИ. Не?... Ето признателност... ето благодарност... (*Грубо.*) Не забравяй... Не сме чужди, между нас има връзки. В противен случай, аз ще взема мерки... Ще предявя правата си и ще искам...

АНИЧКА. Какво искаш да кажеш?

СТРУМСКИ. Искам да кажа, че и аз имам право за детето... нашето дете...

АНИЧКА. Нашето дете? Как можеш да говориш тъй? Как не те е срам? Детето е мое, само мое. Аз съм страдала за него... Какви мъки съм понесла за него, унижения, срам... Работила съм дено и ноще, болна бях, на две крачки от смъртта. И запазих си го... радостта ми, утехата ми. То ми е всичко... най-скъпото ми...

СТРУМСКИ. Все пак и аз имам право. И ако искам...

АНИЧКА. Какво, ако искаш?

СТРУМСКИ. Мога да си го взема. (*Цинично.*) Да помисля за възпитанието му.

АНИЧКА. Мълчи! Как не те е срам! Подлец! Подлец! Само да посмееш! Да знаеш, че срещу себе си ще имаш не слаба жена, а тигрица!

Ще хапя, ще дращя, ще ти избода очите! Няма да ти позволя. Не, не, никога! *(Сяда изморена.)*

СТРУМСКИ. Аничке, ти не ме разбра. Аз друго исках да ти кажа, виж какво, аз ще ти обясня... *(На вратата се чука. Струмски туря очилата си.)*

Г-ЖА ЖЕНИ *(влиза; на Струмски)*. А, вие сте били тука? Не съм се лъгала...

АНИЧКА. Г-жа Жени.

Г-ЖА ЖЕНИ. Аничке, бях у вас. Казаха ми, че си се преместила в предишната си квартира. Тук ще живееш, значи? Добре. Бързала съм много. *(На Струмски.)* Да, аз знаех, че ще ви намеря тук. *(На Аничка.)* Аничке, бях у бедната Малчева. Знаеш ли що ми каза? *(На Струмски.)* Не ви е срам! Само вие сте способен на подобна низост.

СТРУМСКИ. Моля, моля... Нямайте право...

Г-ЖА ЖЕНИ. Аничке, от Малчева той вземал пари, докато тя била здрава, докато била на работа. Щом я уволнили и останала без средства, той я напуснал! *(На Струмски.)* Да, туй сте вий!

СТРУМСКИ. Моля, моля...

Г-ЖА ЖЕНИ. И сте посмели да додете тук! Да изнудвате! *(Отива към прозореца.)* Полицията ви търси. Ето го стражаря, на улицата. Ако не си идете, ще го повикам.

СТРУМСКИ. Никои не ме търси. Няма да си ида. Вие много си позволявате...

Г-ЖА ЖЕНИ. Ще викам!

СТРУМСКИ. Добре, ще си ида. Аз няма да ви го простя туй. Ще си поприказваме. Ще видим. *(Излиза.)*

Г-ЖА ЖЕНИ. На всичко отгоре е страхливец. Подлец е и страхливец. Г-це Аничке, аз имам много неща да ви говоря, но трябва да го следя. Искам да видя къде ще отиде. Аз ще дода пак. Довиждане!

АНИЧКА. Ах, моля ви се, елате пак!

Г-ЖА ЖЕНИ. Ще дода. Довиждане! *(Излиза.)*

Известно време Аничка стои замислена, просълзява се и бърше очите си с кърпичката си. Изведнъж тя се изправя, като че нещо си е спомнила, лицето ѝ светва и бързо излиза. Любен дохожда, вижда, че Аничка е излязла, отива да види дали е заключила стаята си, после поглежда през прозореца. Той вече се връща към работилницата, когато чува, че се чука, и отива да отвори. Влиза Борис. Облечен е много изискано: черно сако, райе панталони, лачени обувки. Носи голям букет. Шапката си държи в ръка.

БОРИС. Тук ли е г-ца Аничка?

ЛЮБЕН. А, г-н Борис... Г-н Борис, вий ли сте?

БОРИС. Любене... ти, какво... не ме ли познаваш? Де е г-ца Аничка?

ЛЮБЕН. Тя тук беше. Сега беше тук. Аз ей сега ще видя. *(Излиза.)*

Борис слага шапката си и, усмихнат, се разхожда. Неочаквано Струмски влиза и, като вижда Бориса, иска да се върне.

БОРИС. Какво искате?

СТРУМСКИ. Г-цата, която се пренесе тук. *(Гневно.)* Аз съм хазяина й. Тя си излезе, без да си плати. Ще взема вещите й. Как така...

БОРИС *(спокоен, усмихнат)*. Вий търсите Аничка?

СТРУМСКИ. Да.

БОРИС. Колко ви дължи?

СТРУМСКИ. Че тя не си е платила... за три месеца по 600 лева.

БОРИС. 1800.

СТРУМСКИ. И назаем е взела около 200 лева.

БОРИС. Значи – 2000. Заповядайте. *(Дава му две банкноти по 1000 лева.)*

СТРУМСКИ. Благодаря. Разписка после ще ви дам.

БОРИС. Няма нужда, аз ви познавам. Вий сте Струмски.

СТРУМСКИ. Какъв Струмски... Не съм Струмски аз. Аз ще дам разписката на г-цата. *(Излиза бързо. Борис се разхожда. Явно е, че е забравил вече за Струмски, и се усмихва. Чуват се стъпки; влиза Аничка.)*

АНИЧКА. Борьо!

БОРИС. Аничке! *(Дава ѝ букет.)* Вземи... вземи...

АНИЧКА *(развълнувана, държи ръка на сърцето си)*. Да си отидя на... тичах... *(Сяда.)* Колко неочаквано! Кога си доде? Седни тук.

БОРИС *(сяда до нея)*. Ей сега си додох, Аничке.

АНИЧКА. С аероплан?

БОРИС. Не, с трена. И знаеш ли, Аничке, щом излязох от гарата, взех едно такси и не знаях де да те търся, а гледам – кого мислиш? – бай Рашко.

АНИЧКА. Бай Рашко? Ах да, той отиде на гарата.

БОРИС. Маха ми от трамвая и ми вика: „Аничка е у нас! Аничка е

у нас!“ И аз – направо тук. Спрях се само за букета.

АНИЧКА. Ти все цветя ми носиш.

БОРИС. Е, Аничке, а ти... Ето на, видяхме се. Преди да вляза, аз видях и махаленците: г-жа Антонина, Павлина, Николачко. Ех, Аничке... На, видяхме се.

АНИЧКА. Много се забави.

БОРИС. Какво да правя, Аничке, не зависеше от мене. С моята стока, със сливите, аз свърших лесно, но с тютюна... мъчно беше. А имаше добра сметка. Имаше добра сметка и нека ти се похваля, Аничке, спечелих.

АНИЧКА. А, тъй ли?

БОРИС. Когато тръгвах, нали ти казвах, че ако успея, ще стана богат човек.

АНИЧКА. Да, ти каза.

БОРИС. И тъй стана. Сега аз съм добре. Сега аз, Аничке, съм богат човек. И знаеш ли какво? Мисля да напусна комисионерството, имам пари, ще започна някакво предприятие, тъй че... знаеш ли?... да се прехранват около мене повече хора. Това искам.

АНИЧКА. Тъй е добре. Много добре! А хубаво ли е в Берлин? Градът как е?

БОРИС. Градът?... Хубав, има хубави къщи. Но аз, право да си кажа, много не се заглеждах. Много работа имах, цял ден тичах. Немците се чудеха: вий, казваха, българите, кога спите, кога почивате...

АНИЧКА. Може и на театър да си ходил.

БОРИС. На театър не ходя. Не мога да внимавам. Но то не е важно. Важното е, Аничке, че си до-дох, че съм тук. *(Изважда от джеба си една плюшена кутийка.)* Вземи, Аничке. Един малък подарък, аз ти обещах...

АНИЧКА. А, часовник! Колко е хубав! Не трябва...

БОРИС. Дребна работа, то за мене нищо не е. Голям град е Берлин. Ако аз бях свободен, можех да избира нещо по-хубаво. Ти не ми отговаряше на писмата... Да беше ми отговаряла на писмата.

АНИЧКА. Не бях добре. Имах много неприятности.

БОРИС. Зная, зная. Но това не е важно. Да оставим това настрана. Важното е, Аничке, че съм тук, видяхме се. Това е хубавото. Аз много се радвам.

АНИЧКА. Борьо... и аз се радвам. Аз тъй чувствавам нужда от близък човек... от покровител.

БОРИС. Ето, аз съм тук, Аничке. Достатъчно е да ми кажеш от

какво имаш нужда.

АНИЧКА. Ти все тъй си услужлив.

БОРИС. Нали знаеш.

АНИЧКА. О, колко хубав беше тогаз живота.

БОРИС. Ходехме все наедно.

АНИЧКА. А вечер приказвахме под прозорците на г-жа Антонина.

БОРИС. А тя казваше, че ще ни полее със студена вода. Аничке, аз често си мисля за туй. И в Берлин, сред най-голямата работа, мислех си. За тебе съм си мислил, Аничке. *(Взема ѝ ръката.)* Аз те обичам... аз обичам само тебе...

АНИЧКА *(става, с мъка)*. Остави ме! Не се докосвай до мене!

БОРИС. Но защо? Аничке, ти ме мразиш?

АНИЧКА. О, не, не... Напротив. Но не мога... Не искам...

БОРИС. Не разбирам. Аз не мога да разбера защо... *(Прави движение с ръка около яката си.)* Аз, наистина, не мога да се изразявам правилно, но ще кажа направо каквото е на душата ми, Аничке! Аз спечелих с труд, честно, аз съм богат човек, много богат, но всичко туй няма друга смисъл за мене, освен да ти предложа ръката си – таз ръка, която знае да работи, – да те помоля, Аничке, да станеш моя жена. Аничке! Само да се съгласиш! За тебе аз съм в състояние чудеса да направя!

АНИЧКА. Зная това, Борьо. Вярвам ти.

БОРИС. Е, тогаз... Защо... Съгласи се, Аничке!

АНИЧКА. Не мога.

БОРИС. Но защо? Каж ми защо?

АНИЧКА *(мълчи)*.

БОРИС. Зная. Между тебе и мене стои все същия човек: Струмски.

АНИЧКА. О, не, не! Не е това причината. Истина е, аз го обичах. Повярвала бях, че съм намерила човека, за когото мечтаех. Как много го обичах... А той... Негодник! Престъпник! Как може земята да търпи такъвиз хора, които наместо с нож убиват с подлост, с коварство, с измама? Колко страдах... Как страдам още... Но защо ми спомняш всичко туй? Защо ме мъчиш?

БОРИС. Аз не те осъждам, Аничке. То се е минало, забрави го. Аз съм тук, Аничке, не се ли радваш, че съм тук?

АНИЧКА. О да, радвам се. И преди да си додеш, аз съм мислила за тебе. Защо не приех тогава предложението ти – нали помниш? Как бихме се наредили... Щяхме да си живеем спокойно, тихо...

БОРИС. Нали, Аничке, нали?

АНИЧКА. С тебе аз бих била щастлива. Бих помогнала на близките

си. Знаеш ли, че Павлина, г-жа Антонина, Николачко изгубиха толкоз пари? Аз ги въвлякох, аз станах причина и това тъй ми тежи на душата. Нали ти не би отказал да им помогнеш? Те са бедни хора.

БОРИС. Аничке... Не ме ли познаваш?

АНИЧКА. О, зная, зная. Ти имаш таквоз добро сърце!

БОРИС (*радостно, с протегнати ръце*). Значи: съгласна си!

АНИЧКА. О, не, не. Не мога. Не мога.

БОРИС. Аничке!

АНИЧКА. Не, никога! Ти сам не трябва да искаш. Аз съм недостойна за тебе. Аз не съм предишната Аничка. Иди си! Остави ме!

БОРИС. Но защо, Аничке? Защо?

АНИЧКА. Не мога да ти кажа... Нямам сили да ти кажа... Ако ти кажа... Не, не, не мога да ти кажа. Аз съм виновна... виновна съм пред тебе, нещастна съм... (*Плаче.*)

БОРИС. Аничке, недей плака, моля ти се... Ето какво ми се случи... Аничке, не плачи. Няма да те питам за нищо, няма да ти говоря...

АНИЧКА. Аз съм виновна пред тебе... Само аз съм виновна...

БОРИС. Ти? Ти не можеш да бъдеш виновна! Ти да си виновна? Не! Аз съм виновен, че съм дошел не когато трябва. Ти си уморена, имаш нужда от почивка, от спокойствие, а аз съм дошел да те измъчвам... (*Разхожда се.*) Аз не трябваше да се връщам... Защо ми са пари? Не ми трябват пари... По-добре е да се върна, отдето съм дошел... Да си отида... (*Тръгва да излезе.*)

АНИЧКА. Не си отивай! Седни и стой, седни. (Борис сядат.) Така. Колко се радвам, като те гледам! И колко страдам.

БОРИС. Аничке, кажи какво имаш. Кажи ми истината...

АНИЧКА. О не, не... Не мога. Говори ми за друго. Говори ми за себе си. Аз ще слушам... (*Чуват се отвън гърмежи, след това – шум и глъчка. Нови гърмежи. Борис отива до прозореца.*)

АНИЧКА. Какво е? Какво има? (*На Любена, който влиза откъм работилницата.*) Любене, какво има?

ЛЮБЕН. Не знам. Гонят някого. Апаш трябва да е. (*Нови викове, глъчка, която се отдалечава.*)

АНИЧКА. Господи, какво става...

БОРИС. Не бой се, Аничке, нищо няма. Апаш трябва да е. (*Гледа през прозореца.*) Спряха се там, като че го хванаха. Аз ще ида да видя какво става.

АНИЧКА. Не искам да отиваш. Тук стой.

ПАВЛИНА (*влиза*). Како Стаменке... А, Аничке, тука ли сте?

Найде ли какво стана? Хванаха един апаш.

АНИЧКА. Апаш.

ПАВЛИНА. Да, аз го видях... Един страшен, с очила. Като видя стражаря, хукна да бяга. Ох, че се уплаших... Как ми бие сърцето...

Г-ЖА АНТОНИНА *(влиза)*.

ПАВЛИНА. Хванаха ли апаша?

Г-ЖА АНТОНИНА. Какъв апаш? Не е апаш той, а онзи, дето ни изгори, лъжливият банкер...

ПАВЛИНА. Струмски?

Г-ЖА АНТОНИНА. Да, Струмски. Той бил в затвора, но една госпожа – оная, с жълтите коси – му гарантирала и го пуснали. Но след туй друго направил – измамил някого, търсела го полицията. *(Влиза Николачко, а след него Стаменка.)* Ето го Николачко, той стана причина да го арестуват, нека каже.

СТАМЕНКА. Какво има? Какво е станало?

ПАВЛИНА. Хванаха един...

Г-ЖА АНТОНИНА. Трай, Павлино.

НИКОЛАЧКО *(развълнуван, сяда)*. Не мога да му простя аз, толкоз пари ми изяде. Ний парите ги печелим с труд, с пот. *(Изважда тefтерчето си, разтваря го, като да пише, но пак го туря в джеба си.)* Ако ми стояха тези пари, къщата си откога да я доправа.

Г-ЖА АНТОНИНА. Кажй, кажй как го хванаха.

НИКОЛАЧКО. Как го хванаха. Той мисли, че като е турил очила, няма да го позная. Най-напред го видях, че влезе у вас, Стаменке.

СТАМЕНКА. У нас? *(Поглежда Аничка. Поглеждат я и другите.)*

НИКОЛАЧКО. Влезе и се забави. Но и аз не се магнах. По едно време излезе от градината, от дърветата... Оглежда се като апаш. Дръж! – казвам на стражаря. Той взе да бяга, но при фурната – срещнаха го и спряха други. Хванаха го.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ранен бил, казват. Закараха го в участъка.

НИКОЛАЧКО. Не мога да му простя аз. *(Вади тefтерчето си и го скрива.)* Щом го видях, и си казах: Ще те предам в ръцете на властта. Да отговаряш.

РАШКО *(влиза)*. Какво сте се насъбрали? Голямо чудо станало... *(Влиза Боров.)* Аничке, ето ти гостенина... баща ти.

АНИЧКА. Татко! Татко! *(Хвърля се на гърдите му и заплаква.)*

Завеса

Четвърто действие

Същата стая, както в III действие. Стаменка, с очила, седнала на миндe-ря, окъртва пране. Боров се разхожда назад-напред из стаята, поспирва се до отворения прозорец, поглежда навън и пак ходи.

БОРОВ. Мъчно било да се стои на чуждо място. Не мога да свикна. Аз мислех, че ще бъде за ден – за два, ще си взема момичето и ще си ида, а то – стана вече три седмици.

СТАМЕНКА. Какво има от дните? Дните минават.

БОРОВ. А Аничка да не беше се разболявала. А тя, дето се казва, лежи десет деня.

СТАМЕНКА. Как не ще се разболеє Аничка, когато в един и същи ден ѝ се насъбра толкоз много: пренесе се у нас, онзи Струмски дохожда да се разправа и го хванаха, вий додохте, Борис си доде.

БОРОВ. Да, да, да... И Струмски и той си отиде, дето се казва, за нищо. Той не бил умрял от раната си, както чухме, а от бягането, дето се изпотил, настинал и го хванала пневмония.

СТАМЕНКА. Не знам. Рашко беше чел във вестника, но съм забравила.

БОРОВ. Не ми се стои тука, не мога да стоя празен. Да бях у дома си, шях да съм на лозето сега. Научил съм се, всеки ден съм там. Ей тъй – като видя череша, клей, листа, – светва ми. Добре ми е. И туй похва-неш, онуй похванеш – работата на лозето не се свършва. А след като съм се блъскал цял ден и си дода, на което ухо заспя, на него се събуждам. А-а-а, не мога, не мога. Окоето ми е все към дома...

СТАМЕНКА. Да не мислите да си ходите?

БОРОВ. На мене да остане, още утре да си замина, но Аничка ме бави. Тя все се надява, че ще намери работа. Аз ѝ казвам: не можеш на-мери работа ти, я колко свят стои без работа!

СТАМЕНКА. Сега мъчно се намира работа.

БОРОВ. И да намери. Да речем, че намери – нали опита веднъж, на-ли си изпати! Не! – да си бъде тя у нас, да е без работа, но да е пред очи-те ми.

СТАМЕНКА. Остана ѝ на Аничка някаква болка. Не е, както преди. Таи нещо.

БОРОВ (*някак несъзнателно*). Таи нещо.

СТАМЕНКА. Защо ходи толкоз често тук насреща, у Николови? У предишната си хазайка?

БОРОВ. Младата жена с двете деца ли?

СТАМЕНКА. Да. Не сте ли забелязали? Тичешката отива Аничка там и тичешката се връща. И друго е лицето ѝ, когато отива, друго – кога се връща. Весела е, кога се връща.

БОРОВ. Аз не съм забелязал. Тя казва, че били добри хора. Услужвали ѝ нещо. *(След късо мълчание.)* Кога ще си доде майстор Рашко?

СТАМЕНКА. Трябва да си доде вече. Рашко отиде на Соколовец. Отиде да види фабриката на Бориса. Какво не чуваме за тая фабрика! Щото познати имаме – всички постъпват на работа там. Борис ги прие. Отиде Рашко да види с очите си.

БОРОВ. Браво на туй момче, на Бориса. Напредна, богат човек станал. И богати хора много, но той е добър. Аз още като се запознах с него – тогаз той още тичаше с една чанта насам-нататък и нищо нямаше, – още тогаз разбрах, че е добър: като че си бил и пребил с него, с открито сърце... добър...

СТАМЕНКА. Защо Аничка не се ожени за него?

БОРОВ. Не знам... не знам. Не ми е казвала!

СТАМЕНКА. Де по-добър мъж от Бориса?

БОРОВ. Не знам... не знам... Това не знам...

Г-ЖА АНТОНИНА *(влиза)*. Какво правите? Отворили сте прозореца. И вечер ли го държите отворен? Затваряйте го, че оная вечер в кооперацията влязъл един апаш у Недялкови. Недялкова и Цанка пак се караха. В тая кооперация все се карат. А на Диногова син ѝ, онзи префърцунения, контето, го съкратили. Сестрите му по два пъти на ден му гладеха панталоните. Ютията все в ръцете им. Сега да го видя...

СТАМЕНКА. Ще гладува сега, и той, и сестрите му.

Г-ЖА АНТОНИНА. Рашко не си ли е дошел?

СТАМЕНКА. Чакам го да си доде.

Г-ЖА АНТОНИНА. И аз го чакам, та да разправи какво е видял на Соколовец. Интересувам се. А знайте ли що? Павлина и Пончев и те отиват в Соколовец. И щели да се женят. Павлина ми разправи.

СТАМЕНКА. Не, сега годеж ще правят.

Г-ЖА АНТОНИНА. И Пончев щял бил да се остави от пианството. Да се остави ли? Мене не ми се вярва. Дето ме назначиха, рекъл, имам го от Бориса.

СТАМЕНКА. Разбира се, Борис го назначи.

Г-ЖА АНТОНИНА. А дето се оставям от пиането, имам го от

Аничка.

СТАМЕНКА. От Аничка ли?

БОРОВ (*иззад вестника, който чете*). Защо от Аничка?

Г-ЖА АНТОНИНА. Аничка го убедила да се остави от туй пусто пиене. Че зашто? – На Аничка ѝ приляга. Те ще додат тук, Павлина и Пончев! Отидоха да купуват нещо, ще додат.

СТАМЕНКА. То се знай, че ще додат. Годежа тук ще го правим.

БОРОВ. Нека да се вземат, нека. И да не пие, каква полза, като ще пие... (*Чука се.*)

БОРИС (*влиза; изглежда разсеян и зам ислен*).

СТАМЕНКА. А, г-н Борисе! Заповядайте!

БОРИС. Няма да сядам, бързам. Седете си, г-н Боров, седете си! Не се безпокойте! (*На Стаменка.*) Няма да сядам, бързам. Какво стана майстор Рашко?

СТАМЕНКА. Рашко доде при вас.

БОРИС. Видях го. Аз исках да го взема при себе си в колата, но той не рачи: имал да гледа още. Ще си доде с влака. (*Гледа часовника си.*) Наближава време.

Г-ЖА АНТОНИНА. Г-н Борисе, ще имаме сватба.

СТАМЕНКА. Не сватба – годеж. Павлина и Пончев.

БОРИС. Да, зная, Павлина и Пончев. Да, казаха ми. Аничка не е ли тука?

СТАМЕНКА. Аничка е в града.

БОРОВ (*става*). И аз я чакам да си доде. Защо се бави? Ако искате, да я потърся. Може тук да е, насреща...

БОРИС. Не, оставете, г-н Боров, не трябва, аз пак ще дода... (*Гледа часовника си.*) Аз имам малко работа с бай Николачка. С бай Николачка ний гласим нещо. Ще ида да се срещна с него и след туй ще дода пак. Аничка дотогаз може да си доде.

БОРОВ. Ще си доде, ще си доде. Вий елате.

Г-ЖА АНТОНИНА. Г-н Борисе, да ви говоря ли още веднъж за моя син? Вий ми обещахте.

БОРИС. Син ви? (*Не може да си спомни.*) Какъв е той?...

Г-ЖА АНТОНИНА. Техник. Аз ви говорих. Той сега се връща от странство.

БОРИС. А, да, зная. Веднага ще го приема на работа. Техник, нали? Ще го приема веднага. От такива работници аз имам нужда. Вий не се безпокойте. (*Тръгва да излезе.*)

СТАМЕНКА. Г-н Борисе, ще ви чакаме.

БОРИС. Ей сега! Ей сега! (*Излиза.*)

Г-ЖА АНТОНИНА. Ох, олекна ми, да ви кажа. Най-голямата ми грижа беше за момчето. За Кичка не мисля. Кичка може да намери работа, може и да седи при мене в къщи. Първом мъжът да е на работа. Борис ще си сдържи думата. Ще го вземе при себе си.

СТАМЕНКА. Колко хора е настанил Борис на работа! Г-жа Антонина, помните ли оная хубавичката г-ца, Малчева? С Аничка бяха наедно при Струмски, писарка беше?

Г-ЖА АНТОНИНА. Знам я. Е?

СТАМЕНКА. Борис и нея назначил. Писарка е при Бориса. И тя била в Соколовец.

Г-ЖА АНТОНИНА. Нека, нека. И тя е бедно момиче. Ти, като си доде Рашко, повикай ме. Искам да чуя от устата му какво е видял в тоя Соколовец. То е важно, трябва да го зная. Ти за къде се стягаш?

СТАМЕНКА. Ще ида при Любена. Любен е самичък.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ето я Аничка. Де ходиш, Аничке? Борис пита за тебе.

АНИЧКА (*живо*). Борис ли? Де е той? Де отиде?

БОРОВ. Той ще доде пак. Той ще доде пак.

Г-ЖА АНТОНИНА. Отиде до Николачка. Аз да си вървя. (*Излиза.*)

СТАМЕНКА. Аничке, ще вардиш къщата, аз отивам при Любена.

АНИЧКА. Аз ще бъда тук. (*Стаменка влиза в работилницата.*) Тате, ти не си ли излизал?

БОРОВ. Не. Чаках да си додеш. Де ходиш? Борис пита за тебе.

АНИЧКА (*живо*). Нали ще доде пак? Колко съжалявам, че не бях тук. Как е Борис? Как изглежда? Не е ли отслабнал? Напоследък с тия строежи... Не се ли оплаква?

БОРОВ. Нищо не каза.

АНИЧКА. Да знаях, щях да си до да по-рано. Много исках да го видя. Всички говорят за неговата фабрика. Всички отиват в Соколовец. (*Пауза.*) О, там ще е хубаво! Нали ще доде пак Борис? (*На себе си.*) Аз искам да поговоря с него.

БОРОВ. Добре, добре... Добре. Така трябва. Туй го одобрявам.

АНИЧКА. Какво, тате?

БОРОВ. Виждам, че се имате с Бориса. Приятели сте. То е добро...

АНИЧКА (*радостно*). Борис! Тате, ти не познаваш Бориса, тъй както го познавам аз. Борис е чудесен човек! Какво сърце! В това жестоко време само той... той е един от ония, които имат милост за човека. О Борис... Борис...

БОРОВ. И аз виждам. Колко хора е настанил на работа Борис! Ти, Аничке, право казваш за него. Но защо тогаз... аз ще ти кажа направо... Туй говорихме с хазайката ти.

АНИЧКА. Какво сте говорили?

БОРОВ. Борис... (*Решително.*) Борис ти е направил предложение, защо си отказала?

АНИЧКА (*мълчи*).

БОРОВ. Ти сама казваш, че Борис е добър. Добър е, и аз виждам. Да оставим настрана, че е богат. А да си обезпечен материално на това време – то е най-важното. Какво има да мислиш тук? Защо не си се съгласила?

АНИЧКА (*мълчи*).

БОРОВ. Кажу. На баща си трябва да кажеш.

АНИЧКА (*с болка*). Не мога... Тате, има причини. Не мога да приема предложението на Бориса! О, не, не! Борис сам не би се съгласил, ако... Тате, не настоявай! Аз сама ще ти обясня всичко. Сега не мога да ти кажа.

БОРОВ. Не можеш?

АНИЧКА. Не, тате.

БОРОВ (*разхожда се; мълчи*). Добре, добре... Добре. Аз не ти се бъркам. Ти знаеш, че още от малка не съм ти се бъркал. Оставял съм те да си решаващ сама. Прави, както искаш. Сама трябва да знаеш, че не сме добре. Аз съм стар. Пенсията не стига. А дето станах поръчител на братовчедата ти, на Асена, да видим дали няма да ни вземат къщата. Това момче ме съсипа! Отиде всичко, що бях скътал, що бях спестил. А сега и къщата. Че може и лозето да вземат.

АНИЧКА. Зная това, тате.

БОРОВ. Оставам на пътя. Аз може да затворя очи, да си отида. Тогаз, ти оставаш в къщи, Аничке. Ти за баща... ти за майка. Едно братче и едно сестриче имаш, образование трябва да им се даде. Деца на учител са... Майка ти и тя... покойната... Майка ти... (*Просълзва се и си бърше очите.*)

АНИЧКА. Тате!... Кажу какво искаш да направя. Каквото искаш, ще го направя.

БОРОВ. Как си с Бориса? Аз съм баща, аз трябва да зная. Отказа ли му окончателно?

АНИЧКА. Не, тате.

БОРОВ. Но не си се и съгласила.

АНИЧКА. Да.

БОРОВ. Значи, не е всичко изгубено. Добре, добре... Добре. Борис иска да говори с тебе, тей каза. Тоя път помисли добре, Аничке. Помисли за себе си... за брата си... за сестричката си... За мене може да не мислиш...

АНИЧКА (*почти отчаяно*). Тате, ако Борис ми заговори тоя път, аз ще бъда искрена с него... Ще му кажа всичко... Няма да скрия нищо... Той сам настоява. (*След кратко колебание.*) Не! Не! Не! Не мога! Не искай това от мене! Не ме принуждавай, тате. Не мога! По-добре да умра! (*Пауза. Закрива очи.*)

БОРОВ (*гледа я учуден*).

АНИЧКА. Не, тате, прости ми. Всичко ще направя. Ще те послушам. Но повече не ми говори за това.

БОРОВ. Добре, добре... Добре. Както искаш, Аничке... Аз не те принуждавам. Направи, както искаш. Виж сама как ще решиш. А сега аз ще изляза. Ще изляза да се разходя малко и пак ще си дода. (*Излиза, но веднага се връща.*) Аничке, една госпожа пита за тебе, да влезе ли?

АНИЧКА. Коя е тя? Нека влезе. (*Боров излиза.*)

Г-ЖА ЖЕНИ (*влиза, облечена е в траур*).

АНИЧКА. А, г-жа Жени!

Г-ЖА ЖЕНИ. Вий не ме очаквахте, нали? Но аз искам да ви говоря нещо.

АНИЧКА. Седнете, г-жа Жени.

Г-ЖА ЖЕНИ. Тоя, стария човек, баща ви ли е? Симпатичен старец. (*Помълчава.*) За съжаление аз не нося нищо радостно. Струмски... Саша... го няма вече... (*Бърше очите си.*) Аз бях при него при последния му час. С голяма мъка ме пуснаха в болницата. На два-три пъти той произнесе името ви... Аничке! – извика – Аничке!

АНИЧКА (*мълчи известно време, след туй закрива очи*).

Г-ЖА ЖЕНИ. Вий го обичахте?

АНИЧКА. Не! Но той ми причини големи страдания.

Г-ЖА ЖЕНИ. Аз тъй си и мислех. Собствено, вие го обичахте в началото, после – не. Вие сте с характер. А аз не можах, аз винаги съм го обичала. Следях го, вървах по стъпките му, правех му сцени, предавах го на властта – но правех това от ревност. Да, от глупава, осъдителна ревност. Сега... можеше да бъде жив. Аз го предавах на властта – истина е, – но аз след туй внасях гаранцията му и го освобождавах. Исках да го запазя за себе си. Не успях... Не ме послуша, отиде си... (*Заплаква.*)

АНИЧКА. Г-жа Жени! Моля ви се.

Г-ЖА ЖЕНИ. Да, не трябва да плача. По-рано се съдържам, сега не

мога. *(Бърше си очите.)* Г-це Аничке, аз съм дошла по работа. Кажете ми, моля... Саша не ви ли е давал пари?

АНИЧКА. Пари? Какви пари?

Г-ЖА ЖЕНИ. Той разполагаше с големи суми. Аз нищо не му отказвах. Да ви е дал например някоя голяма сума?

АНИЧКА. Какво говорите? Пари? Вие ме оскърбявате.

Г-ЖА ЖЕНИ. Но казвам да ви е дал пари... да ги пазите.

АНИЧКА. Как можете да помислите подобно нещо?

Г-ЖА ЖЕНИ. Аз съм наблюдателна, имам око. Вие много често ходите тук насреща, в една къща. Една млада жена с две деца.

АНИЧКА. Да. Какво от това?

Г-ЖА ЖЕНИ. Когато излизате оттам, излизате весела? Вие сте си оставили парите там?

АНИЧКА. О, госпожо! Съвсем не е тъй. *(Със смях.)* Какво предположение! Аз действително излизам оттам весела, но то е за друго.

Г-ЖА ЖЕНИ. Какво друго?

АНИЧКА. Не мога да кажа. Това е моя тайна.

Г-ЖА ЖЕНИ. Разбирам, разбирам. Извинете ме, Аничке, от скръб съм станала такава една... И аз виждам, че съмненията ми са... смешни, неоснователни. Какво да правя? Богата бях, сега оставам без средства, тъй... без нищо почти. Извинете, Аничке.

АНИЧКА. Моля, г-жа Жени.

Г-ЖА ЖЕНИ. Аз съм се объркала от... скръб. Бедния Саша, аз ще се погрижа за него и сега. Каквото трябва да се направи за гроба му – камък, ограда, – ще го направя.

ПАВЛИНА *(влиза)*. Аничке! Ти... не си сама.

Г-ЖА ЖЕНИ. Довиждане, Аничке...

АНИЧКА. Довиждане, г-жа Жени.

ПАВЛИНА. Нали таз гледаше *(показва с ръка)* с лорнет? *(Весело.)* Ах, Аничке, добре, че те намерих. Каня те на чаша вино.

АНИЧКА. Аз не пия вино. Нищо не пия.

ПАВЛИНА. Нищо. По случай годеща ни с Пончев, каня те. Всичките ни познати ще бъдат. Тук ще го направим, у бай Рашко.

АНИЧКА. Добре, аз съм тук.

Г-жа Антонина, Николачко и Пончев влизат. Пончев остава на вратата. Николачко все пише нещо в тефтерчето си.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ето я невестата.

ПАВЛИНА. Няма невеста. Има една бедна вдовица, какво се подигравате?

Г-ЖА АНТОНИНА. Кой се подиграва? А? Пончев? Вярно ли е? Влизай де! От кого се срамуваш?

ПОНЧЕВ (*влиза*). От г-ца Аничка се срамувам. Обещах ѝ да не пия, а пак се напих. Но туй за последен път. За последен път е, г-це Аничке.

Г-ЖА АНТОНИНА. И утре като се напиеш, пак ще бъде за последен път. (*Смее се.*)

АНИЧКА. Пончев няма да се напие. Аз зная.

ПОНЧЕВ. Вярно. Така. (*Към Антонина.*) Какво се смеете? Вий човечи ли сте? Не сте човечи. Тя е човек. (*Показва Аничка.*) Когато ми говори да не пия, заплака – сълза проля за мене, за пияния Пончев. Кой е плакал за мене? Никой не е плакал за мене. А тя заплака. Затуй ще я слушам и ще ѝ се покорявам. Г-це Аничке, няма да пия вече. Обещавам ви!

АНИЧКА. Добре, добре. Аз вярвам. (*Става.*)

ПАВЛИНА. Къде, Аничке? Нали ще додеш?

АНИЧКА. Ще дода, ще дода. Сега ще се върна. (*Излиза.*)

ПОНЧЕВ. Аз на Аничка ѝ благодаря.

СТАМЕНКА (*която досега е шетала настрана*). Благодарете на Аничка, но благодарете и на Бориса.

ПАВЛИНА. Разбира се, Борис най-много ни помогна. Прие ни и двамата на работа.

ПОНЧЕВ. Борис! Борис българина! Борис героя! Той е гений... Аз му се прекланям.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ще му се прекланяш, разбира се. (*Като се оглежда.*) Къде отиде Аничка?

ПАВЛИНА. Излезе. Къде ще иде Аничка? Отишла е насреща. У дърводелката, с близначетата.

Г-ЖА АНТОНИНА. Не са близначета те. Едното дете е чуждо, взето е да го отглеждат. Аз зная. Аз чух.

ПАВЛИНА. Г-жа Антонина, какво приказвате, може ли?

Г-ЖА АНТОНИНА. Може, може. (*На Николачка.*) Николачко, стига си писал. Откато изгуби 15-те хиляди лева в банката на Струмски, все пишеш. Стига. Като те гледам, че пишеш, като че ли пресмяташ колко ми остава да живея. Или смяташ колко пари ще вземеш? Какво мълчиш? Продал си празното място на Бориса. Аз зная.

НИКОЛАЧКО. Има таквоз нещо.

ПАВЛИНА. Бай Николачко, ще черпиш.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ще си изкараш ти загубите от банката. Знаеш какво правиш. Добре си ти!

НИКОЛАЧКО. Добре сме всички.

ПАВЛИНА. Право каза.

ПОНЧЕВ. Право, право. Ура!

Г-ЖА АНТОНИНА. Остави тогаз сметките.

ПАВЛИНА. Бай Николачко, че послушай пък.

ПОНЧЕВ (*заканително*). Един капиталист ще го изхвърля аз отгук...

НИКОЛАЧКО. Добре де, да ги оставя. (*Затваря тефтерчето.*)

Г-ЖА АНТОНИНА. Разбира се. Дошли сме да се повеселим.

ПАВЛИНА. Няма музика.

ПОНЧЕВ. Музика... да! Музиканти! Свирете! Павлинке, гълъбче, изпей нещо...

Г-ЖА АНТОНИНА. Защо не турите грамофона? Стаменке, я турете грамофона!

СТАМЕНКА. Наистина. (*На Любена, който доста отрано е влязъл и стои до вратата на работилницата.*) Любене, я тури грамофона! (*Любен отива в кухнята.*)

ПАВЛИНА. Любчо, някой валс!

ПОНЧЕВ. Павлинке, гълъбче, попей нещо.

ПАВЛИНА. Какво ме заставяш да пея, не мога да пея. Ако можех да пея, щях да стана певачка като Кичка на г-жа Антонина. И щях да бъда в Египет.

ПОНЧЕВ. В Египет? Защо в Египет? (*Грамофонът засвирва валс. Пончев се покланя на Павлина, прегръща я и започват да танцуват, Стаменка и г-жа Антонина се смеят.*)

Г-ЖА АНТОНИНА. Какъв кавалер!

ПАВЛИНА. Настъпи ме! Не внимаваш! (*Иска да се пусне, но Пончев не я оставя. Пак танцуват. Пончев се полюлява и криви. Смях. Рашко се показва на вратата. Зад него и Боров. Павлина и Пончев се пущат. Млъкна грамофонът.*)

ПАВЛИНА. О, бай Рашко! Бай Рашко!

ПОНЧЕВ. Кръстник! Добре дошел!

РАШКО. А-а-а... Вий сте захванали сватбата.

ПАВЛИНА. Не сме, не сме. Без кръстника не може.

Г-ЖА АНТОНИНА. Ела, Рашко, ела. Тебе чакаме.

РАШКО (*съблича палтото си, сменя връзката и яката си*). Вземи,

Стаменке, тез неща... Ще помислят хората, че съм станал чиновник... Дай ми ти мене престилката... Дай, както съм научен. (*Туря си обущарската престилка, запретва ръкавите си.*) Така... Така ми е добре мене... Питайте ме сега де съм бил. Питайте ме какво съм видял. Чудеса! Чудеса!

Г-ЖА АНТОНИНА. Де? В Соколовец?

ПАВЛИНА. В Соколовец ли, бай Рашко?

РАШКО. В Соколовец. Във фабриките на Бориса.

Г-ЖА АНТОНИНА. Фабрики ли? Колко фабрики? Я разправи, разправи?!

ПАВЛИНА. Разправи, бай Рашко!

РАШКО. Чудеса! Чудеса! Ходих, гледах, чудих се, радвах се. Браво на нашия Борис. Ей таквиз хора ни трябват нам. Не е работа да си учен, да си доктор и не знам що. А да можеш да направиш нещо, да спечелиш, че покрай тебе и бедни хора да намерят хляб. Туй разбирам човек!

Г-ЖА АНТОНИНА. Кажы, кажы какво видя.

ПАВЛИНА. Кажы, бай Рашко. Какви фабрики?

РАШКО. Първо, една мелница. Нея Борис я купил готова, „оказион“, тя работи. Голяма мелница – бучи, трещи, брашното тече ей тъй е – като чешма. Хубава мелница, що свят се трупа около нея. А сега Борис прави и друга фабрика – фабрика за амбалаж и за фурнир. Разбираш ли? Сега копаят основите, голяма работа...

Г-ЖА АНТОНИНА. Значи, две фабрики.

ПАВЛИНА. Една мелница и една фабрика.

РАШКО. Фабрика за фурнир, разбираш ли? – За фурнир. Видях и де ще бъдат къщичките за работниците, те не са готови, но ми разправиха: по две, по две ще бъдат, под един покрив, опрени гърбом една на друга, всяка със свой вход, със свой двор и градинка отпред.

ПАВЛИНА. Ах, че хубаво!

ПОНЧЕВ. И аз тъй обичам: със свой вход.

РАШКО. И чист въздух, река минава, насреща – гора. Ще има и собствено стопанство: крави, кокошки, зеленчукова градина. На кооперативни начала, разбираш ли? – Кооперация един вид. Продуктите ще се дават на работниците на сметка, евтино... Мляко, яйца...

Г-ЖА АНТОНИНА. Тъй е добре. Тъй е хубаво.

ПАВЛИНА. Ах боже! Боже!

РАШКО. Че какво ви разправям аз! Там да живееш, там да работиш! Бани ще има, читалище, кино. В случай на лошо време – гимнастически салон. Казвам ви: други свят! Друго царство!

ПАВЛИНА. Утре заминаваме? Утре!

Г-ЖА АНТОНИНА. Хубаво. Много хубаво.

РАШКО. И кого не видях там! Току-речи, целия наш квартал: Христо, Коцето, двамата братя Радуловите, на Динолова син й, дето го съкратиха...

СТАМЕНКА. И Малчева била там.

РАШКО. И Малчева е там. Видях я.

Г-ЖА АНТОНИНА. Е, то голяма работа.

ПАВЛИНА. Утре заминаваме! Утре!

РАШКО (*ходи*). А ний искахме да ставаме банкерски чиновници, с шмекерии да печелим, да обираме хората. Не тъй, не, а работа трябва. Труд! Труд! Труд! Там е спасението! (*Дохожда до прозореца и поглежда да навън.*) Ето Борис иде...

ПАВЛИНА. Той е поканен...

РАШКО. Борис... Нашия Борис... Славния ни Борис...

БОРИС. О, вий сте се събрали! Но защо ставате? Седнете, седнете! (*Всички чакат почтително, докато седне Борис, след това сядат и те.*) Бай Рашко, ти нещо говореше... Какво разправяш?

РАШКО. Разправям за Соколовец, разправям за фабриките. Очите ми са още пълни. Чудеса! Чудеса!

БОРИС. О, толкоз не е, но работата върви. Напредва.

РАШКО. Всичко видях аз. И знаеш ли какво съм решил аз, Борисе, господарю...

БОРИС. Какъв господар? Аз не съм ви господар.

РАШКО. Не, господар си ни ти.

ВСИЧКИ. Вярно! Вярно! Ти си наш господар!

БОРИС. Добре. Нека да е тъй.

РАШКО. Решил съм да те помоля да ме приемеш и мене там. Късно е вече да променям занаята си. Но дай ми едно тъгълче, да си отворя една обу-шарничка – да кърпя обувката на работниците. Туй ми стига.

БОРИС. Съгласен съм. Съгласен съм.

РАШКО. Стаменке, ти какво ще кажеш?

СТАМЕНКА. Щом всички отиват там... Какво ще правим, нямаме деца. Ще идем и ний.

РАШКО. Ще додем.

ПАВЛИНА. Наедно ще сме. Утре заминаваме!

Г-ЖА АНТОНИНА. Е, то всички...

БОРИС. Добре, добре. Нека бъдем свои. С познати хора по-добре се работи. (*Гледа часовника си.*) Но аз не разполагам с много време. Ще

ходя и в града...

ПАВЛИНА. Сега, сега. Какво Стаменке, де да турим масата? Тук ли, или в градината?

СТАМЕНКА. За годежа ли? В градината!

Г-ЖА АНТОНИНА. Там е хубаво. В градината е хладно.

РАШКО. Елате с мене! Елате всички! Борисе...

БОРИС. Идете вий, идете. Аз ще дода. (*Излизат всички.*)

ПАВЛИНА. Да вървим! Елате! (*Остават само Борис и Боров.*)

БОРИС. Де е Аничка? Не я виждам.

БОРОВ. Тук беше. Тя ще доде. Поседнете, г-н Борисе. Хубави работи разправя майстора.

БОРИС. За фабриката ли?

БОРОВ. Хубави, много хубави. Тя Аничка трябва да е прибягнала насреща до старите си хазяи.

БОРИС (*поглежда го, но не отговаря*).

БОРОВ. Тя ще доде. Кога мислите да свършите със сградите, г-н Борисе?

БОРИС. Има време. Сега почваме. После ще додат машините, ще се монтират. Дали ще доде скоро Аничка?

БОРОВ. Сега, сега. Тя ми каза, че иска да говори с вас. Вие ще се разберете.

БОРИС. Тя ли каза тъй? Аничка ли каза, че ще се разберем?

БОРОВ. Не, но... т.е. каза, каза...

БОРИС. Днес аз заминавам за Соколовец. Там ще живея вече.

БОРОВ. Е, ще си починете.

БОРИС. Какво говорите? Може ли да се мисли за почивка? Работа ме чака там. Отсега нататък почва истинската работа. Но аз трябва да поговоря с Аничка. (*Навън се чува гласът на Аничка.*) Ето я! Иде Аничка.

БОРОВ. Иде Аничка!

АНИЧКА (*влиза бързо, развълнувана, заморена*). Ах! Борьо!

БОРОВ. Аз да ида в градината. Те почнаха. (*Излиза.*)

АНИЧКА. Да седна... Уморена съм... Тате каза, че си искал да говориш с мене.

БОРИС (*гърбом към нея*). Исках да се обясним. Исках да ми кажеш истината. Но няма нужда. Ето, ти се връщаш радостна, развълнувана. Аз зная всичко.

АНИЧКА (*учудено*). Какво знаеш?

БОРИС. Ти ходиш тук насреща в една къща.

АНИЧКА. Да.

БОРИС. Ходиш много често.

АНИЧКА. Да.

БОРИС. И се връщаш ето как: със светнали очи, развълнувана, щастлива. Ти обичаш друг и се срещаш с него там.

АНИЧКА. Борьо, ти искаш да знаеш всичко.

БОРИС. Искам да зная всичко.

АНИЧКА. Вярно е, аз се връщам оттам щастлива. Очите ми радостно светят, нали? Аз не мога да скрия тая радост... Но мислиш, че се срещам с някого там? Не! Аз не обичам никого друго освен тебе!

БОРИС. Но как?

АНИЧКА. Аз срещам там някого, истина е, но то е... – ще го кажа, няма да скрия от тебе нищо... то е моето дете... моя син... Него отивам аз да видя. От това е тая радост в очите ми, от това ми бие сърцето... Не се свеня да изповядам греха си... Колко много страдах... Престъпница ли бях? Не! Обичах, чисто, искрено... А се озовах в калта, измамена, оскърбена, смазана от срам. Отвърнах очи от живота и чаках смъртта. И ето доде то – детето ми... щастие то ми... слънцето ми... Чрез него аз възкръснах. Когато срещнах светлината на очичките му, устремени в мене, а ръчицата му докосна гърдата ми, аз почувствувах, че се връщам към живота. Отде се взеха тия сили в мене? Нямах опасност, срещу която да не застана смело, зарад него, нямах страдание, което да не понеса... зарад него... Моето слънце... Моето щастие... Ето истината. Аз ти я казах.

Без да продума, като зашеметен, полюлявайки се, Борис излиза. Аничка остава на мястото си.

БОРОВ (*влиза*). Каква стана? Разбрахте ли се?

АНИЧКА. Той си отиде.

БОРОВ. Отиде ли си? Как така си отиде? Не каза ли, че ще доде пак? Аничке, да не си го обидила нещо?

АНИЧКА (*с бавен, външно спокоен и равен, но изпълнен с мъка глас*). Аз му казах всичко... Таквиз са мъжете: ревниви са и към миналото, и към хора, които не познават... Искат да знаят истината, а когато я узнаят, сърцето им се заключва и нямат сили да простят... Самолюбието надделява и над обичта им...

БОРОВ. Но какво каза той? Какво му каза ти, защо си отиде? Аз не

разбирам...

АНИЧКА. Аз исках да ме оставят сама на себе си... Да се боря сама, да страдам сама... Моя път в живота е начертан вече от участта ми... Имам една цел, една радост, като звезда свети за мене. Тя ми стига. И всички жертви, и сълзите, и труда си аз ще отдавам на друго сърце за тая утеха...

БОРОВ. Какво говориш ти? Нищо не разбирам.

АНИЧКА. И кой знай? Може би тъй бих била по-щастлива. *(Борис влиза.)* Как? Ти се връщаш?

БОРОВ. А! Г-н Борис! Елате, елате. Аз ще изляза. Елате вие. *(Излиза.)*

БОРИС *(като унесен)*. Аз ходих там, насреща... Видях ги... И двете си лежах едно до друго, като близначета... Видях го. Жената каза: защото по-често дохождат да го гледат, свикнало е и се смее... Усмихна ми се... Простря и двете си ръчички... Мънички ръчички... *(Поглежда Аничка.)* Аничке, ти не си виновна за мене... Ще идем ли и ние в Соколовец? Тримата? Съгласна ли си?

АНИЧКА. Борьо!

БОРИС. Аничке! *(Прегръщат се.)*

АНИЧКА *(върху гърдите на Бориса)*. Нали ще сме щастливи? О колко си добър! Колко си добър!...

Завеса

КРАЙ

За първи път „Обикновен човек“, последната пиеса на Йовков, е поставена на сцената на Народния театър през 1935 г.

Постановката, играна през сезон 1935–1936 г., минава незабелязано.

Драмата е публикувана за първи път през 1936 година в книга.

Източник: Словото

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том пети; „Български писател“, С. 1978. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7868>]